

22 år med Industriavtal

GLOBALA ARBETSKRAFTS- KOSTNADER

Tillverkningsindustrin
1998-2019

September 2020

Förord

Rapporten ”Globala arbetskraftskostnader – tillverkningsindustrin 1998-2019” ingår i Facken inom industrins rapportserie om arbetskraftskostnader inom tillverkningsindustrin i olika länder. Rapporten beskriver dels nivån på arbetskraftskostnaderna 2019 och dels utvecklingen under perioden 1998-2019. Perioden 1998-2019 är vald med anledning av att det första Industriavtalet undertecknades 1997 och kom att tillämpas i 1998 års avtalsrörelse. Industriavtalet har utvecklats och omförhandlats två gånger, 2011 och 2016. Perioden 1998-2019 sammanfaller således med de 22 år då Industriavtal påverkat utvecklingen av löner och arbetskraftskostnader i Sverige.

Ett omfattande arbete inför rapporten har varit att samla in statistik och bedöma kvaliteten på olika källor. Grundmaterialet till den statistik som används kommer från olika källor och därmed finns alltid risk att materialet inte är helt likvärdigt mellan olika länder. Dessutom görs kontinuerligt större och mindre revideringar och uppdateringar av materialet. De nivåer på arbetskraftskostnaderna som anges i kronor per timme och de förändringstal som ofta anges med en decimal noggrannhet bör därför tolkas med viss försiktighet. Det är ändå vår bedömning att innehållet i rapporten ger en någorlunda korrekt bild av nivåer och utvecklingstal. För en utförligare beskrivning av källor, definitioner och metoder hänvisas till kapitel 9.

Rapporten har utarbetats av Martina Aksberg, omvärldsanalytiker på Facken inom industrins kansli.

Denna rapport och fler rapporter finns att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Erica Sjölander
Kanslichef
Facken inom industrin

INNEHÅLL

1. SAMMANFATTNING	1
2 ARBETSKRAFTSKOSTNADEN	4
3. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING – Nationell valuta.....	10
4. VÄXELKURS	14
5. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING – Gemensam valuta.....	21
6. RELATIV ARBETSKRAFTSKOSTNAD	27
7. KONSUMENTPRISERNAS UTVECKLING.....	34
8. REALA ARBETSKRAFTSKOSTNADER.....	43
9 KÄLLOR, DEFINITIONER OCH METODER	47

1. SAMMANFATTNING

Denna rapport behandlar arbetskraftskostnaderna i tillverkningsindustrin i olika länder. De svenska arbetskraftskostnadernas nivå och utveckling studeras ur ett internationellt perspektiv. Utvecklingen jämförs över tid, både i nationell och gemensam valuta. Tidsperioden som studeras är 1998-2019 och i vissa fall presenteras också en uppdelning i delperioderna 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019.

I rapporten studeras också, i två olika kapitel, utvecklingen av växelkurser och priser. Med dessa kapitel som grund beskrivs utvecklingen av den svenska tillverkningsindustrins relativa arbetskraftskostnad och de reala arbetskraftskostnadernas utveckling i olika länder. Det avslutande kapitlet innehåller en sammanställning av de källor som använts samt en beskrivning av tillvägagångssättet vid framtagandet av rapportens beräkningar.

I rapporten används genomgående begreppet arbetskraftskostnad och inte lön. Skälet till detta val är att det är det mest intressanta begreppet ur ett konkurrenskraftsperspektiv. Hur stor del av arbetskraftskostnaderna som utgörs av lön respektive andra kostnader för exempelvis socialförsäkringar, avtalspensioner m.m. varierar beroende på hur de sociala systemen ser ut i olika länder.

Nivån på arbetskraftskostnad

Arbetskraftskostnaden i svensk tillverkningsindustri var 2019 i genomsnitt 385 SEK per timme. Det placerar Sverige på plats tre i Norden och strax under det västeuropeiska genomsnittet vid rangordning av de västeuropeiska länderna utifrån nivån på arbetskraftskostnaderna.

De svenska arbetskraftskostnaderna var 2019 lägre än i Österrike, Tyskland, Danmark, Belgien, Norge och Schweiz. Sverige uppvisade dock avsevärt högre arbetskraftskostnader än de östeuropeiska länderna och högre än alla jämförelseländer utomför Europa utom USA.

Arbetskraftskostnadernas utveckling, nominellt och i gemensam valuta

Arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade med i genomsnitt 3,3 procent per år under perioden 1998-2019. Det är högre än för Västeuropa, där ökningstakten var 2,7 procent årligen. Bland de västeuropeiska länderna hamnar Norge i topp med 4,4 procent och Tyskland i botten med 2,2 procent per år.

Arbetskraftskostnaderna ökade som långsammast i de västeuropeiska länderna under perioden 2013-2016, men tilltog i de flesta länder 2017-2019. För de västeuropeiska länderna som grupp uppgick ökningstakten 1998-2007 till 3,3 procent, 2008-2012 till 2,8 procent, 2013-2016 till 1,7 procent och 2017-2019 till 2,0 procent per år. I Sverige var utvecklingen under motsvarande perioder 3,6, 3,8, 2,6 respektive 2,6 procent per år. Det kan därmed konstateras att Sverige uppvisat högre ökningstakter än Västeuropa under samtliga perioder. Den svenska ökningstakten var, till skillnad från den västeuropeiska, som högst under perioden omkring finanskrisen, 2008-2012, för att under den efterföljande perioden växla ner med mer än en procentenhet. Under perioden 2017-2019 var den svenska ökningstakten näst högst i Västeuropa.

Nedanstående tabell visar en sammanställning av arbetskraftskostnadsutvecklingen i Sverige, Tyskland och Västeuropa under olika perioder, nominellt och i gemensam valuta.

Arbetskraftskostnad

	1998-2019	1998-2007	2008-2012	2013-2016	2017-2019
<u>Nominellt</u>					
Sverige	3,3	3,6	3,8	2,6	2,6
Tyskland	2,2	2,3	2,1	2,1	2,3
Västeuropa	2,7	3,3	2,8	1,7	2,0
<u>Gemensam valuta</u>					
Sverige	3,3	3,6	3,8	2,6	2,6
Tyskland	3,2	3,0	0,9	4,3	6,2
Västeuropa	3,5	4,0	1,3	3,4	5,5

Vid jämförelse av arbetskraftskostnadernas utveckling i gemensam valuta beaktas även växelkurseffekten. Dessa jämförelser ger därmed en delvis annorlunda bild än mätt i nationell valuta. Sett över hela perioden, 1998-2019, ökade de västeuropeiska arbetskraftskostnaderna med 3,5 procent per år mätt i gemensam valuta. Skillnaden mellan den svenska och västeuropeiska utvecklingen var därmed endast -0,2 procentenheter, vilket kan jämföras med skillnaden mätt i nationell valuta, som uppgick till 0,6 procentenheter. För både Tyskland och Västeuropa i sin helhet, var utvecklingen snabbare mätt i gemensam än i nationell valuta under alla delperioder utom omkring finanskrisen, 2008-2012. Variationen i ökningstakt mellan delperioderna är kraftigare mätt i gemensam än i nationell valuta. Den senaste perioden 2017-2019 ökade arbetskraftskostnaderna avsevärt snabbare i Tyskland och Västeuropa än i Sverige, mätt i gemensam valuta.

Relativ arbetskraftskostnad

Norges relativa arbetskraftskostnad har stigit jämfört med 1998, och var 2019 ungefär 22 procent högre än den svenska nivån. Även i Danmark har den relativa arbetskraftskostnaden ökat och var 21 procent högre än den svenska vid slutet av perioden. Arbetskraftskostnaderna i finsk industri har bortsett från 2009 befunnit sig något under den svenska nivån hela perioden 1998-2019. 2019 var den fyra procent lägre än den svenska arbetskraftskostnaden.

Tysklands arbetskraftskostnad har varit högre än den svenska under största delen av perioden. Den har varierat över tid men låg 15 procent över den svenska både 1998 och 2019. Arbetskraftskostnaden i fransk industri har varit något lägre än den svenska hela perioden, men var på ungefär samma nivå i relation till den svenska både 1998 och 2019. Storbritanniens relativa arbetskraftskostnad har sjunkit under industriavtalsperioden och gick från 18 procent under den svenska nivån 1998 till 30 procent under 2019.

Arbetskraftskostnadernas reala utveckling

De reala arbetskraftskostnaderna i svensk tillverkningsindustri ökade med 2,1 procent per år under perioden 1998-2019 (beräknat med konsumentprisindex, KPI, som inflationsmått). Det är väsentligt högre än utvecklingstakten i Västeuropa och Tyskland, som var 1,0 respektive 0,8 procent årligen. Att den reala årliga ökningstakten var högre i Sverige än i Västeuropa beror dels på att de nominella arbetskraftskostnaderna ökade med 0,6 procentenheter mer och dels på att inflationen var 0,5 procentenheter lägre. I de flesta västeuropeiska länder var de reala arbetskraftskostnadernas ökningstakt lägre under perioden 2017-2019 än 2013-2016. Den senaste perioden, 2017-2019, placerar sig svensk industri på den övre halvan bland de västeuropeiska länderna, med ett genomsnitt på 0,7 procent per år. De Östeuropeiska länderna har generellt sett haft snabbare ökningar av de reala arbetskraftskostnaderna än Sverige under hela perioden. Under delperioderna 1998-2007 och 2008-2012 ökade de reala arbetskraftskostnaderna i Sverige snabbare än i de flesta utomeuropeiska länder. De senare perioderna har några utomeuropeiska länder gått om Sverige i ökningstakt.

Arbetskraftskostnad

	1998-2019	1998-2007	2008-2012	2013-2016	2017-2019
<u>Realt</u>					
Sverige	2,1	2,3	2,1	2,4	0,7
Tyskland	0,8	0,8	0,4	1,3	0,6
Västeuropa	1,0	1,4	0,6	0,8	0,4

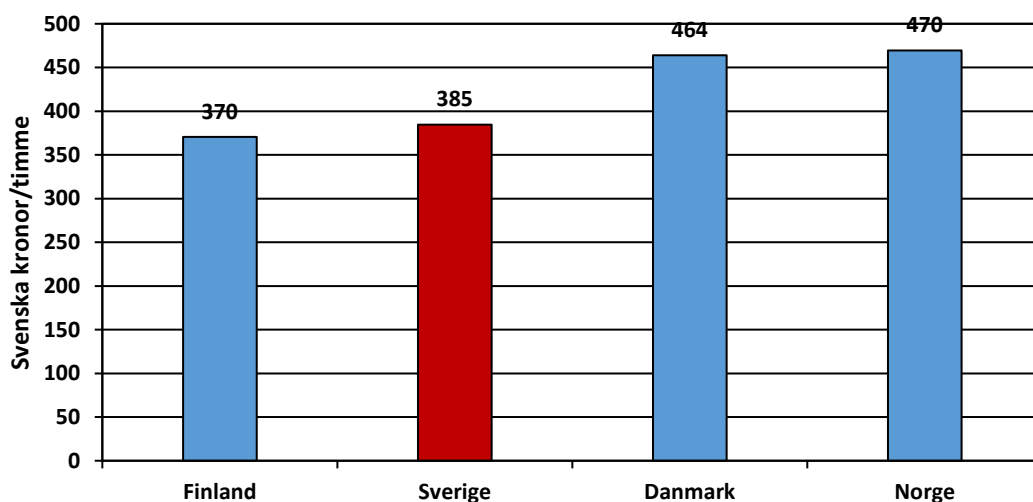
2. ARBETSKRAFTSKOSTNADEN

Kapitel två innehåller uppgifter om nivån på de genomsnittliga arbetskraftskostnaderna i tillverkningsindustrin i olika länder. Som huvudsaklig källa för arbetskraftskostnadernas nivå används Conference Board. Den senast publicerade databasen avser 2016 och nivåerna från denna har räknats fram med ökningstakterna enligt Eurostat Labour Cost Index (LCI¹) för de europeiska länderna och OECD Economic Outlook för de utomeuropeiska länderna. Detta ger en uppskattad arbetskraftskostnadsnivå 2019. För några av länderna utanför Europa finns ingen data tillgänglig för 2019. I dessa fall presenteras data för 2016 istället utifrån det senaste underlaget från Conference Board. För varje ytterligare år som uppskattas med hjälp av ökningstakter innehåller nivåerna ett allt större mått av osäkerhet. Därför har årets rapport kompletterats med en jämförelse med ytterligare en källa för arbetskraftskostnaderna i de västeuropeiska länderna, Eurostat Labour Cost Survey (LCS), se ruta R1. Även i denna källa avser det senast publicerade underlaget 2016 och en uppskattning av 2019 års arbetskraftskostnadsnivåer har också här gjorts med hjälp av ökningstakterna enligt LCI. I senare kapitel där arbetskraftskostnadernas nivå presenteras (kapitel 6) används endast Conference Board som källa.

Norden

Diagram 2.1 visar att arbetskraftskostnaden för en anställd i svensk tillverkningsindustri i genomsnitt var 385 svenska kronor (SEK) per timme 2019. Norge hade högst arbetskraftskostnad i Norden medan Finland hade lägst.

Diagram 2.1 Arbetskraftskostnad 2019, Norden

Källa: The Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

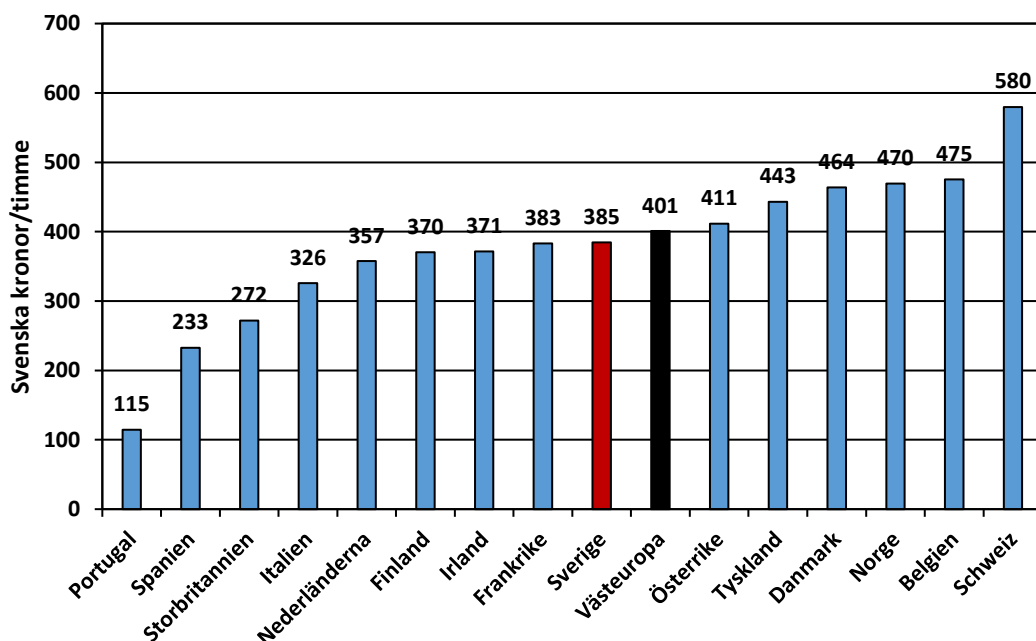
Västeuropa

Vid rangordning av de västeuropeiska länderna utifrån nivån på arbetskraftskostnaderna 2019 hamnar Norge och Danmark på den övre halvan. Sverige befinner sig precis i mitten med en arbetskraftskostnad strax under det västeuropeiska genomsnittet medan de finska arbetskraftskostnaderna är ännu något lägre. Schweiz, Belgien, Norge, Danmark, Tyskland och Österrike hade samtliga högre arbetskraftskostnader än Sverige.

¹ Ericsson har ändrat branschtillhörighet och ingår inte längre i industrin i officiell statistik. Från och med 2017 ingår Ericsson inte längre i industrin i Eurostats LCI-siffror för Sverige. Detta påverkar ökningstalet 2017 och därmed ökningstalet för hela delperioden 2017-2019.

Skillnaden i arbetskraftskostnad mellan olika länder är betydande. Arbetskraftskostnaden i Schweiz är drygt fem gånger så hög som i Portugal, som är det västeuropeiska land som hade lägst arbetskraftskostnad. Den schweiziska arbetskraftskostnaden är även mer än dubbelt så hög som den brittiska. Belgien, Danmark och Norge uppvisar ungefär dubbelt så höga arbetskraftskostnader per timme som Spanien.

Diagram 2.2 Arbetskraftskostnad 2019, Västeuropa

Källa: The Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

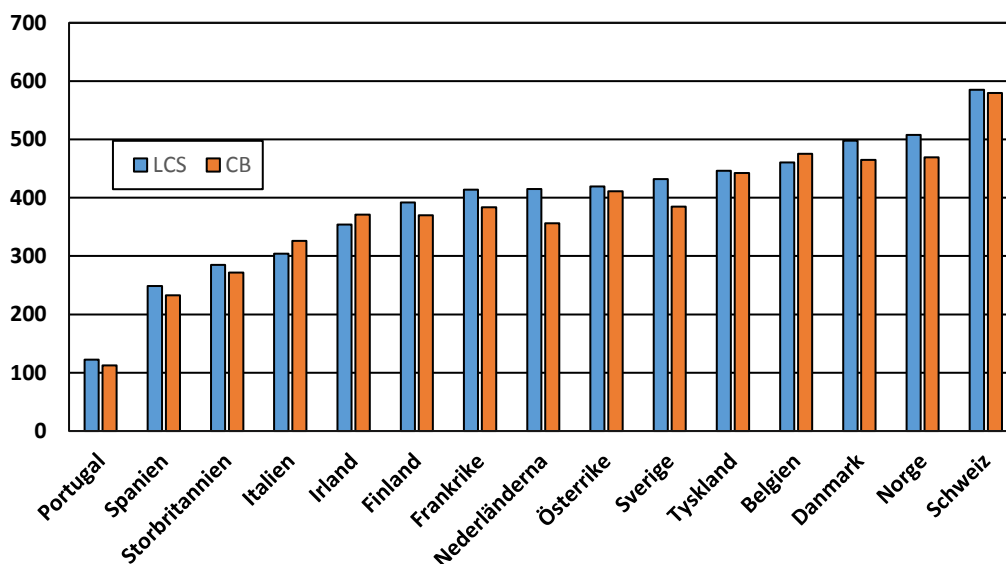
R.1 Västeuropeiska arbetskraftskostnader enligt Conference Board och Eurostat LCS

Arbetskraftskostnadernas nivå skiljer sig åt mellan Conference Board och Eurostat LCS i alla länder (diagram R.1). I nästan alla länder är arbetskraftskostnaden högre enligt Eurostat LCS. Endast i Belgien, Irland och Italien är arbetskraftskostnaden högre enligt Conference Board. Även rangordningen av länderna påverkas av valet av källa. I Sverige är arbetskraftskostnaden 2019 385 kr enligt Conference Board och 432 kr enligt Eurostat LCS, vilket motsvarar en skillnad på 12 procent. Störst är skillnaden i Nederländerna, där Eurostats siffror är 16 procent högre än Conference Boards (tabell 2.1). I Schweiz och Tyskland stämmer nivåerna enligt de båda källorna relativt väl överens med varandra.

I Conference Boards data är det nivån på de totala arbetskraftskostnaderna, inklusive olika lönetillägg, lagstadgade arbetsgivaravgifter och avtalade försäkringar som anges¹. Både arbetare och tjänstemän ingår i materialet. Nivåerna i de olika länderna är omräknade till svenska kronor utifrån växelkursen för helåret 2019.

I de siffror som redovisas från Eurostat LCS mäts de totala arbetskraftskostnaderna för alla anställda exklusive lärlingar i företag med minst 10 anställda. Med total arbetskraftskostnad avses förutom lön, arbetsgivaravgifter och avtalade försäkringar även kostnader för tjänstebil, utbildning, matsal, bonusprogram m.m.

Diagram R.1 Arbetskraftskostnad i Västeuropa 2019, LCS och Conference Board

Källa: Eurostat Labour Cost Survey, Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

Tabell R.1 Differens som andel av arbetskraftskostnaden enligt Conference Board, procent

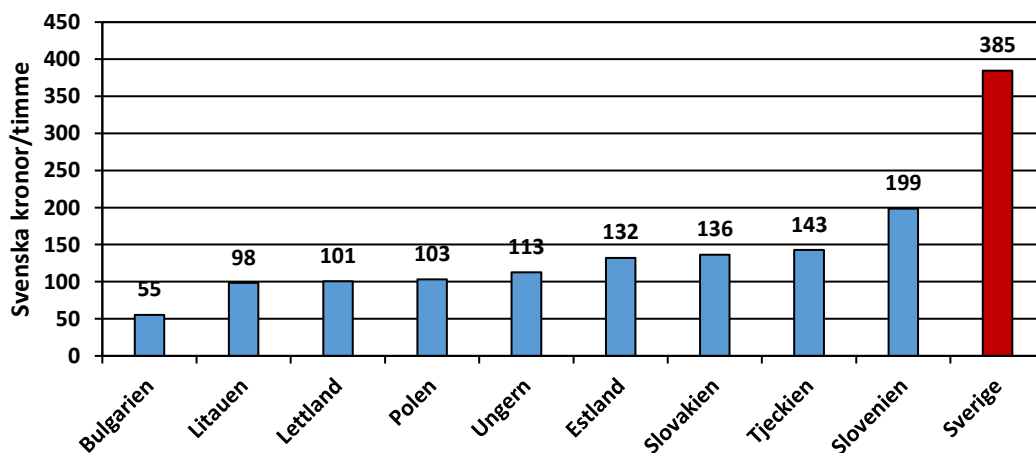
Land	Differens %
Nederländerna	16,4
Sverige	12,2
Portugal	8,6
Norge	8,1
Frankrike	7,9
Danmark	7,2
Spanien	6,8
Finland	6,0
Storbritannien	4,8
Österrike	2,0
Schweiz	0,9
Tyskland	0,8
Belgien	-3,1
Irland	-4,6
Italien	-6,8

Källa: Eurostat Labour Cost Survey, Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

Östeuropa²

Jämförelse mellan arbetskraftskostnaderna i Sverige och de östeuropeiska länderna visar att arbetskraftskostnaderna i Sverige var betydligt högre (diagram 2.3). Det finns också stora skillnader mellan de östeuropeiska länderna. Till exempel var arbetskraftskostnaden i Slovenien nästan 3,6 gånger så hög som i Bulgarien och ungefär dubbelt så hög som i Litauen. Samtidigt var arbetskraftskostnaden i Slovenien bara drygt hälften så hög som i Sverige.

Diagram 2.3 Arbetskraftskostnad 2019, Östeuropa

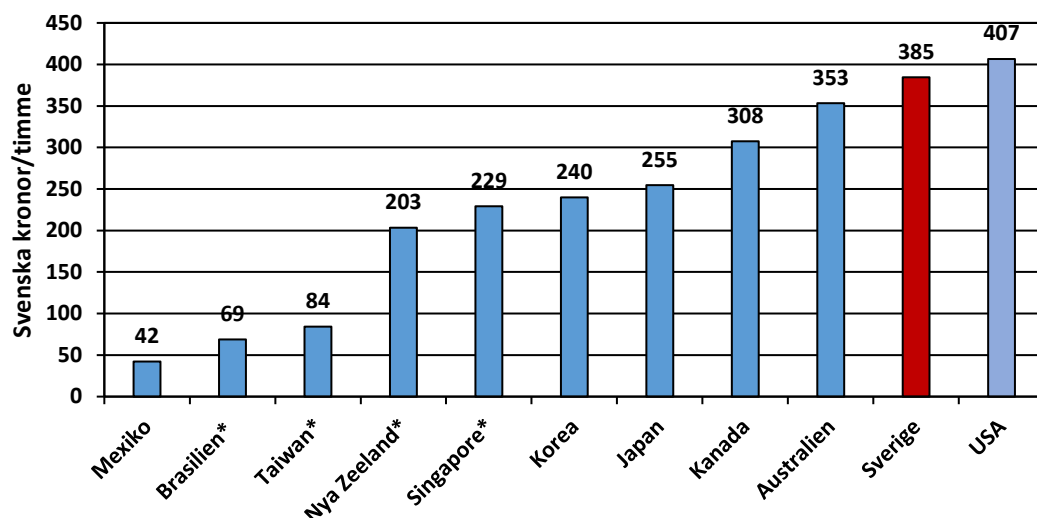
Källa: Labour Cost Survey, Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, Riksbanken och egna beräkningar

² Andelen tjänstemän är betydligt högre i Sverige än i de östeuropeiska länderna vilket påverkar jämförelsen. Vid jämförelse mellan arbetare i direkt produktion blir skillnaderna inte lika stora men ändå betydande. Det gäller även vid jämförelse med en del länder utanför Europa.

Länder utanför Europa

I diagram 2.4 jämförs arbetskraftskostnaden i Sverige med arbetskraftskostnaderna i ett urval länder utanför Europa. På grund av brist på senare data görs jämförelsen för Brasilien, Taiwan, Nya Zeeland och Singapore med 2016 års arbetskraftskostnad. Det framgår att arbetskraftskostnaderna i alla jämförelseländer utanför Europa utom USA var lägre än i Sverige 2019 (diagram 2.4). Sedan 2018 har USA gått om Sverige i arbetskraftskostnad, både till följd av försvagning av den svenska kronan och en snabbare ökning av arbetskraftskostnaderna i amerikansk industri.

Diagram 2.4 Arbetskraftskostnad 2019, länder utanför Europa

Källa: The Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, OECD Economic Outlook Nov 2019, Riksbanken och egna beräkningar. *=2016 års siffror

Med undantag för USA, Australien och Kanada var arbetskraftskostnaderna i jämförelseländerna utanför Europa lägre än arbetskraftskostnaderna i de flesta västeuropeiska länder.

Sammanfattning

Arbetskraftskostnaden i svensk tillverkningsindustri var år 2019 i genomsnitt 385 SEK per timme. Det placerar Sverige på plats tre i Norden och i mitten vid rangordning av de västeuropeiska länderna utifrån nivån på arbetskraftskostnaderna.

De svenska arbetskraftskostnaderna var 2019 lägre än Schweiz, Belgien, Norge, Danmark, Tyskland och Österrike. Sverige hade dock betydligt högre arbetskraftskostnader än de östeuropeiska länderna och högre än samtliga jämförelseländer utanför Europa utom USA. Bland dessa finns jämförbara industriländer såsom Kanada och Australien, med arbetskraftskostnader på motsvarande nivå som i Västeuropa. Arbetskraftskostnaderna i Mexiko, Brasilien³ och Taiwan⁴ befann sig på lägre nivå än i alla östeuropeiska länder utom Bulgarien.

³ 2016 års siffra.

⁴ 2016 års siffra.

3. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING

Nationell valuta

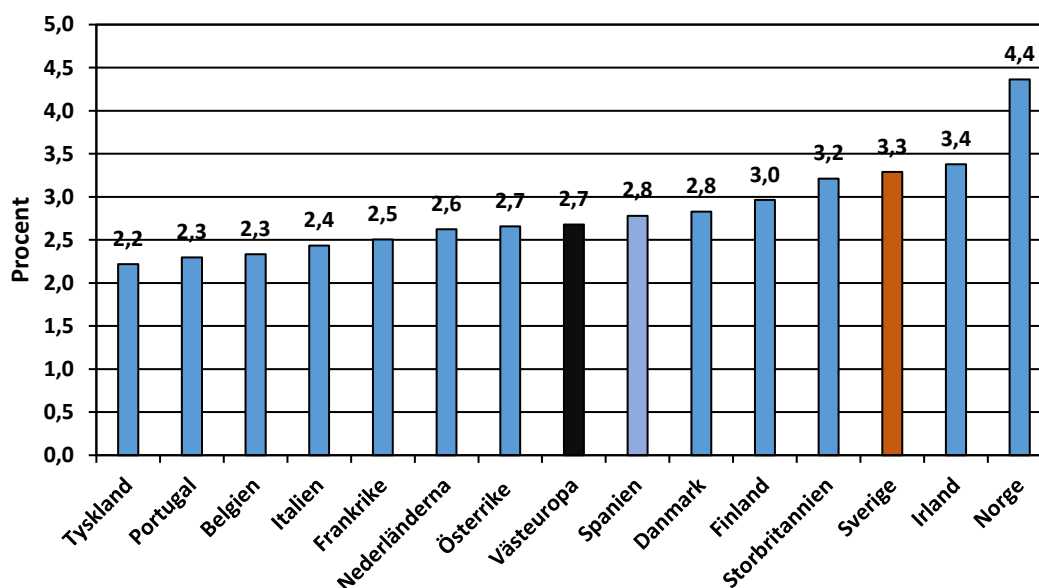
I kapitel tre beskrivs arbetskraftskostnadernas utveckling. Beskrivningen avser förändringstakten i nominella termer mätt i respektive lands valuta. Den tidsperiod som studeras är 1998-2019.

Ett antal jämförelser görs också av utvecklingen under perioderna 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019. Perioden 2008-2012 är vald för att belysa finanskrisens effekter på arbetskraftskostnadernas ökningstakt. 2013-2016 innefattar de två avtalsperioderna 2013-2015 och 2016. Den sista perioden, 2017-2019, representerar den senaste avtalsperioden. Samtliga redovisade siffror avser den genomsnittliga ökningen per år.

Västeuropa

I Sverige ökade arbetskraftskostnaderna med i genomsnitt 3,3 procent per år under perioden 1998-2019 (diagram 3.1a). Det är 0,6 procentenheter högre än genomsnittet i Västeuropa. I de flesta västeuropeiska länder var ökningstakten mellan 2,2 och 3,4 procent per år. Norge sticker ut i toppen med en ökningstakt på 4,4 procent årligen. Sett över hela perioden 1998-2019 innebär det att arbetskraftskostnaderna i Norge ökat med 156 procent. Arbetskraftskostnaderna i Tyskland har under samma period ökat med totalt 62 procent.

Diagram 3.1a Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2019

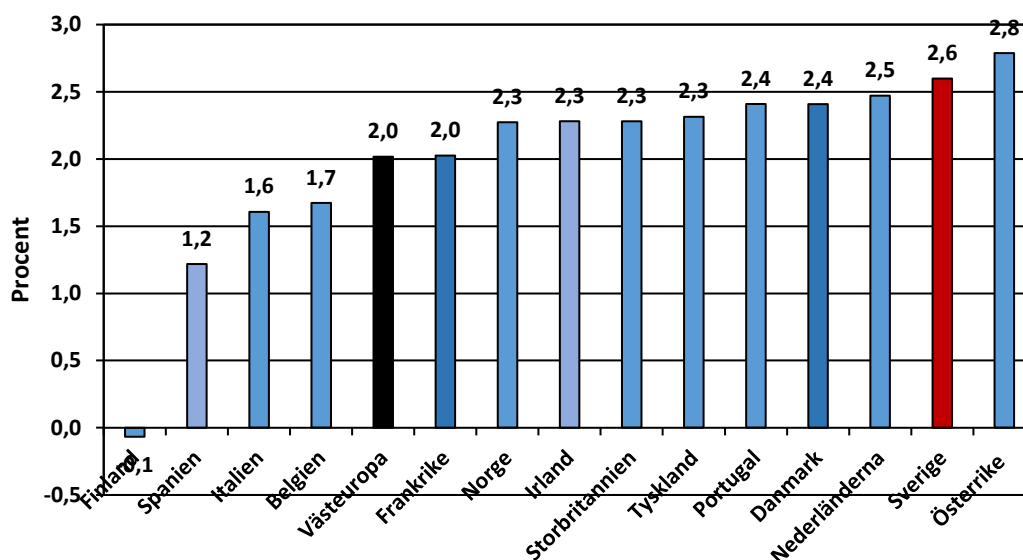

Källa: Eurostat Labour Cost Index

Ökningstakten för Västeuropa är beräknad genom sammanvägning av de olika ländernas ökningstal utifrån konkurrensvikter. Konkurrensvikterna anger hur betydelsefulla länderna är som konkurrenter till Sverige. Eftersom Tyskland är Sveriges viktigaste konkurrentland har den låga ökningstakten i Tyskland stor inverkan på genomsnittet i Västeuropa. Om Tyskland utesluts blir den genomsnittliga ökningen för de resterande västeuropeiska länderna 2,9 procent, dvs 0,5 procentenheter lägre än den svenska ökningstakten.

Under perioden 2017-2019 ökade arbetskraftskostnaderna generellt sett i långsammare takt (diagram 3.1b) än sett över hela perioden. Särskilt utmärkande var Finland som uppvisade en svag minskning av arbetskraftskostnaderna under perioden. De uteblivna ökningarna kan härledas till avtal som tecknats mellan den finska regeringen och arbetsmarknadens parter i syfte att stärka landets konkurrenskraft. Spanien, Italien och Belgien uppvisade låga ökningar av arbetskraftskostnaderna under perioden. I Västeuropa ökade arbetskraftskostnaderna med 2,0 procent. Den svenska ökningstakten var i genomsnitt 2,6 procent, vilket var näst högst i Västeuropa.

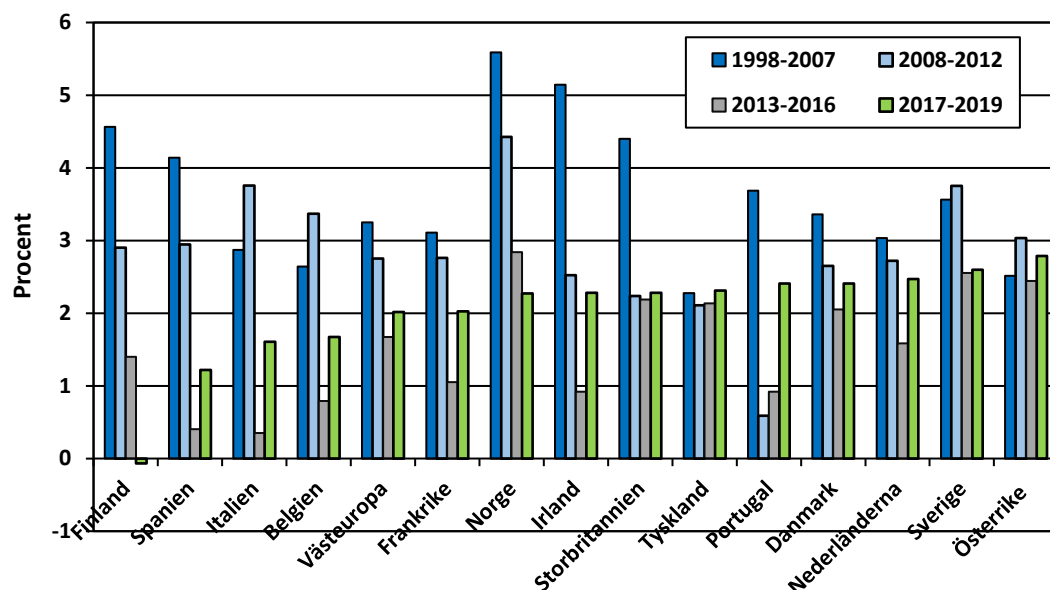
Diagram 3.1b Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 2017-2019

Källa: Eurostat Labour Cost Index

I diagram 3.1c jämförs arbetskraftskostnadernas utveckling under perioderna 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019. Det framgår att utvecklingen i många länder varit lägre under de två senaste perioderna jämfört med de två första. Under den första perioden, 1998-2007, var ökningstakten som högst i majoriteten av länderna, medan några länder hade snabbast utveckling under krisåren 2008-2012. Arbetskraftskostnaderna ökade som långsammast under perioden 2013-2016 i många länder. Den senaste perioden, 2017-2019, var ökningstakten högre än eller på liknande nivå som perioden dessförinnan, 2013-2016, i majoriteten av de västeuropeiska länderna.

Diagram 3.1c Ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019

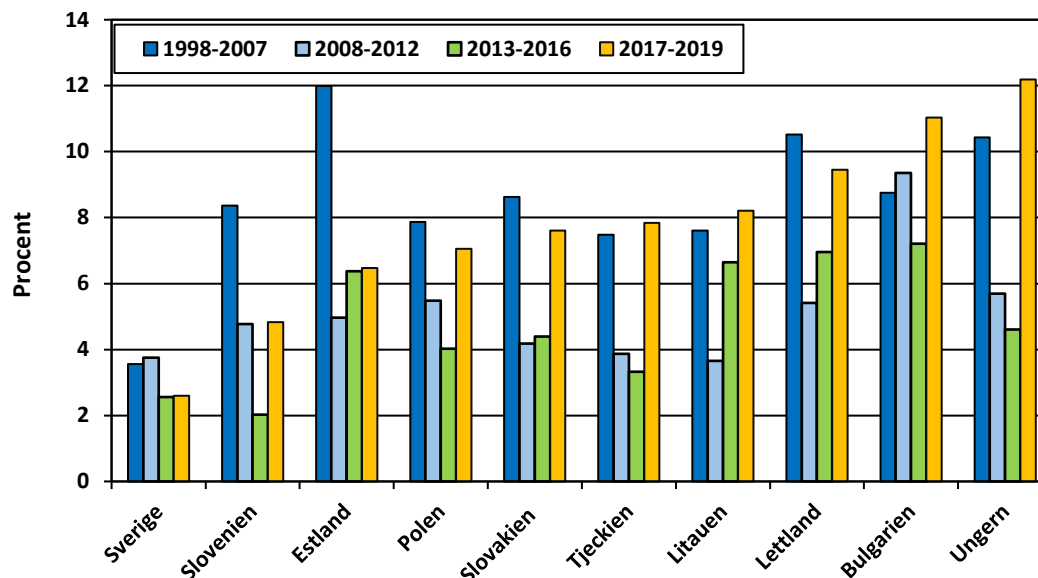
Källa: Eurostat Labour Cost Index

För de västeuropeiska länderna som grupp var den årliga ökningstakten 3,3 procent under den första perioden 1998-2007, 2,8 procent under perioden 2008-2012, 1,7 procent under perioden 2013-2016 och 2,0 procent under perioden 2017-2019. För Sverige var siffrorna för motsvarande perioder 3,6, 3,8, 2,6 och 2,6 procent per år. Den svenska utvecklingen av arbetskraftskostnaderna har med andra ord varit snabbare än det Västeuropeiska genomsnittet under samtliga delperioder. Även jämfört med Tyskland hade Sverige snabbare ökningstakter under samtliga perioder.

Östeuropa

Arbetskraftskostnaderna i de östeuropeiska länderna ökade under perioden 1998-2019 generellt sett betydligt snabbare än i Sverige och resten av Västeuropa (diagram 3.2). Under perioden före finanskrisen, 1998-2007, uppvisade samtliga östeuropeiska länder avsevärt snabbare ökningstakter än Sverige. I topp låg Estland med löneökningar på hela 12 procent per år. I samband med finanskrisen skedde en tydlig avmattning, även om ökningstakten i samtliga länder utom Litauen var högre än i Sverige även under dessa år. Under perioden 2013-2016 befann sig ökningstakterna fortsatt på relativt låg nivå i förhållande till läget före finanskrisen. De senaste åren har återigen arbetskraftskostnadernas tillväxttakt tilltagit i samtliga östeuropeiska länder. I topp återfinns Ungern och Bulgarien med årliga löneökningar på över 11 procent per år 2017-2019.

Diagram 3.2 Ökning av arbetskraftskostnaden, Östeuropa 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019

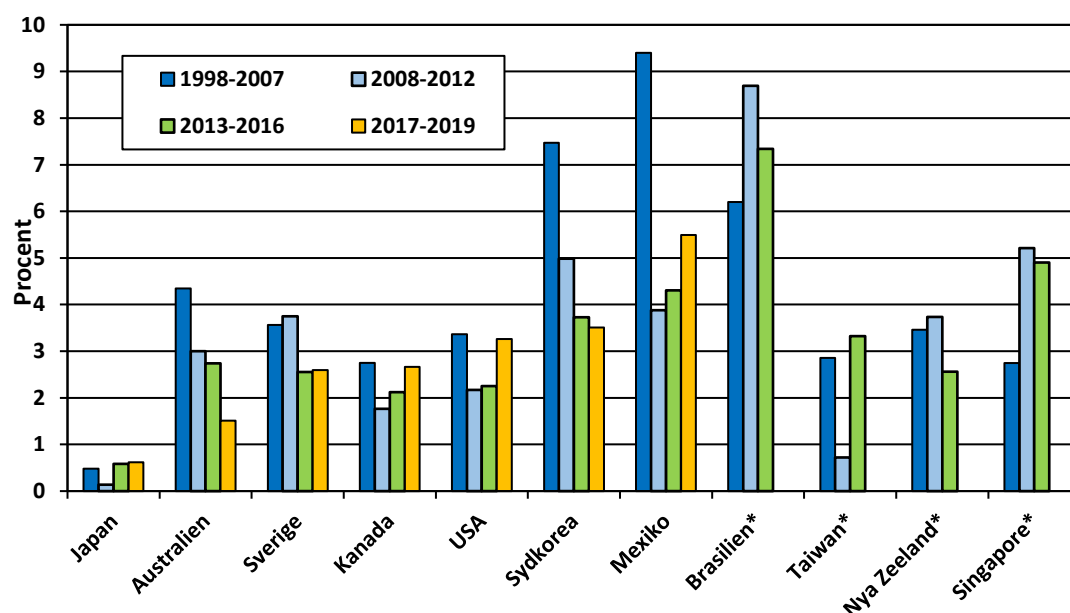
Källa: Eurostat Labour Cost Index

Länder utanför Europa

Jämförelse av arbetskraftskostnadernas ökningstakt i ett urval länder utanför Europa (diagram 3.3) med de i Västeuropa visar att utvecklingen i flera av de utomeuropeiska länderna är i samma spann som i de Västeuropeiska länderna. Brasilien, Sydkorea och Mexiko har dock uppvisat betydligt högre ökningstakter under flera av perioderna. Arbetskraftskostnaderna i Japan har ökat mycket långsamt under samtliga fyra delperioder. Även i flera utomeuropeiska länder skedde nedväxling i samband med och efter finanskrisen. I några av länderna har en viss uppgång skett den senaste perioden, 2017-2019⁵ medan det för fyra av länderna saknas data för denna period.

⁵ Siffror för 2019 för de utomeuropeiska länderna baseras på OECD:s prognos från november 2019. Siffror för arbetskraftskostnadernas ökningstakt har inte publicerats i rapporten OECD Economic Outlook juni 2020.

Diagram 3.3 Ökning av arbetskraftskostnaden länder utanför Europa 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019

Källa: The Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, OECD Economic Outlook november 2019 (prognos 2019), Riksbanken och egna beräkningar. *Data finns endast för perioden 1998-2016

Sammanfattning

Perioden 1998-2019

Arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade med i genomsnitt 3,3 procent per år. Det är högre än i Västeuropa, där ökningstakten uppgick till 2,7 procent per år. Bland de västeuropeiska länderna hamnar Norge i topp med 4,4 procent och Tyskland i botten med 2,2.

I de östeuropeiska länderna ökade arbetskraftskostnaderna generellt sett i avsevärt snabbare takt än i de västeuropeiska länderna.

Jämfört med de utomeuropeiska länderna placerade sig Sverige omkring mitten, vid rangordning av länderna utifrån arbetskraftskostnadernas ökningstakt. Brasilien, Sydkorea och Mexiko uppvisade snabbare ökningstakter än Sverige under alla uppmätta delperioder. I Japan ökade arbetskraftskostnaderna mycket långsamt under hela perioden 1998-2019.

Avtalsperioden 2017-2019

Under avtalsperioden 2017-2019 var ökningstakten högre än eller på liknande nivå som perioden dessförinnan, 2013-2016, i majoriteten av de västeuropeiska länderna. I svensk industri ökade arbetskraftskostnaderna med 2,6 procent och i västeuropeisk med 2,0 procent. Även i majoriteten av de länder utanför Europa där underlag finns ökade arbetskraftskostnaderna 2017-2019 i snabbare eller liknande takt som 2013-2016. Arbetskraftskostnaderna ökade snabbare 2017-2019 än under föregående period i samtliga östeuropeiska länder.

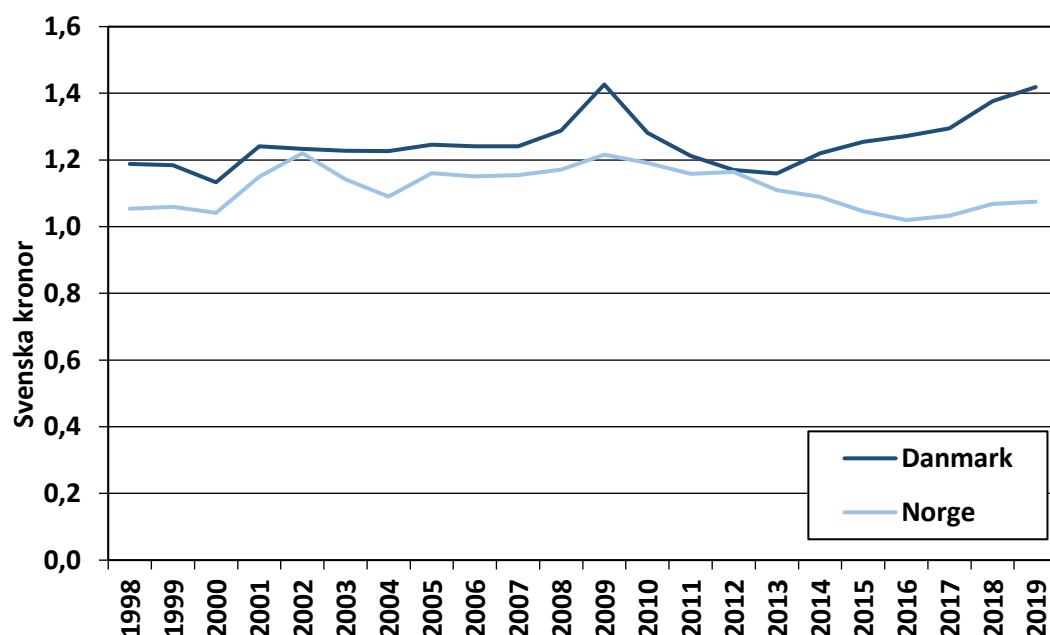
4. VÄXELKURS

I kapitel fyra görs en beskrivning av valutakursernas utveckling. Valutakursernas utveckling har stor betydelse för jämförelser av nivåer och utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i olika länder. Kapitel fyra lägger grunden till kapitel fem och sex där arbetskraftskostnadernas utveckling mätt i gemensam valuta respektive utvecklingen av Sveriges relativa arbetskraftskostnad beskrivs.

Norden

1998 kostade en dansk krona knappt 1,19 SEK (diagram 4.1a). 2000 blev den danska kronan något billigare för att 2001 stiga i värde till 1,24 SEK. Därefter förblev den danska kronans värde i stort sett oförändrat till och med 2007. 2008 steg värdet och under finanskrisens mest kritiska period var värdet på den danska kronan över 1,40 SEK. 2014 var den danska kronans värde tillbaka på ungefär samma nivå som i början av 2000-talet, men har därefter stigit kraftigt i värde och var 2019 på samma nivå som vid finanskrisen.

Diagram 4.1a Växelkurs danska och norska kronan 1998-2019

Källa: Riksbanken

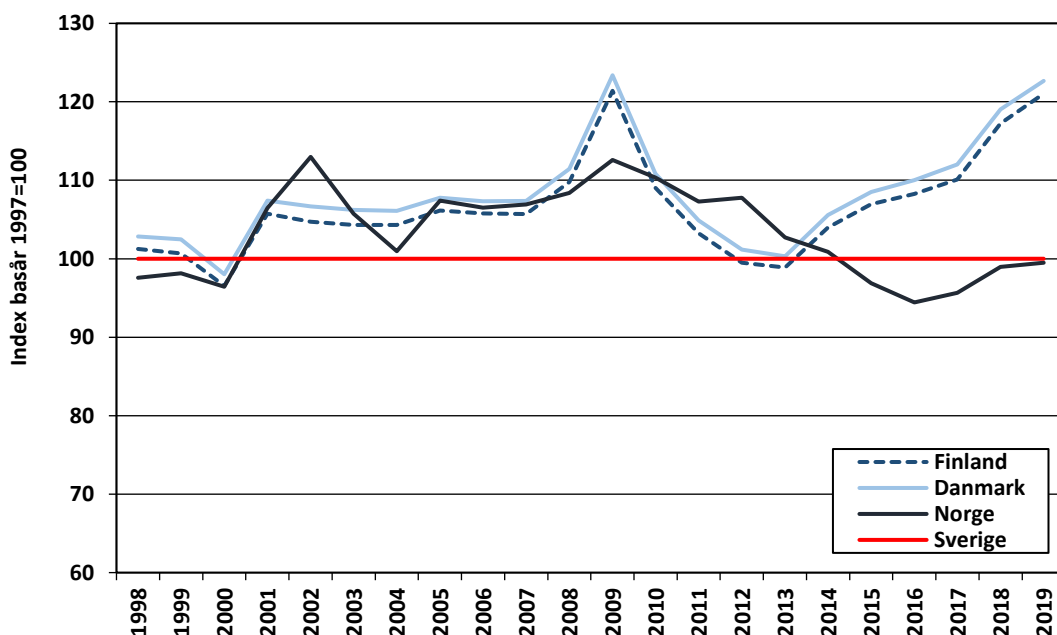
1998 var en norsk krona värd 1,05 SEK. 2002 steg den norska kronans värde till 1,22 varefter den varierade mellan 1,14 och 1,22 till och med 2012. 2013 började valutans värde stadigt sjunka tills den 2016 nådde botten på 1,02 SEK. Sedan dess har valutan sakta stärkts något och 2019 var värdet 1,07 SEK.

I diagram 4.1b, 4.2b, 4.3, 4.4 och 4.5 beskrivs hur de olika ländernas valutor har utvecklats relativt den svenska kronan under perioden 1998-2019. Det görs i form av ett index med basår 1997=100. Av diagrammen framgår hur ländernas valutor utvecklats i förhållande till den svenska kronan år för år och hur stor den sammanlagda förändringen är i förhållande till 1997 års växelkurs för varje givet år. Om ett land

har indextalet 110 ett år innebär det att landets valuta har ökat i värde med 10 procent jämfört med den svenska kronans värde 1997. Om indextalet för ett land ett år är 90 innebär det att landets valuta har försvagats med 10 procent jämfört med svenska kronans värde 1997.

Finland övergick år 2002 till euron som valuta. Innan dess var den finska marken knuten till euron via den europeiska växelkursmekanismen ERM. I Danmark har man fört en växelkurspolitik som innebär att den danska kronans värde är knutet till euron. Det är förklaringen till att den danska och finska valutan följs åt i diagram 4.1b.

Diagram 4.1b Relativ växelkursutveckling, Norden 1998-2019

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Av diagram 4.1b framgår att de danska och finska valutornas värde, efter viss försvagning 2000, stärktes med omkring tio procent 2001 och kom därefter att ligga cirka sju procent över 1997 års nivå fram till 2007. Under finanskrisens akuta skede försvagades den svenska kronan kraftigt gentemot de danska och finska valutorna. Därefter stärktes kronan och 2013 var växelkursen gentemot danska kronan och euron tillbaka på samma nivåer som 1997. Från 2014 och framåt har den svenska kronan försvagats år efter år.

Den norska kronans värde i förhållande till den svenska kronan har varierat över tid, men har under den största delen av perioden varit högre än den svenska kronans värde 1997. Denna utveckling vände dock 2015 och 2016 var värdet knappt sex procent lägre än den svenska kronans värde 1997. Sedan dess har valutan stärkts något och var både 2018 och 2019 på ungefär samma nivå som den svenska kronan.

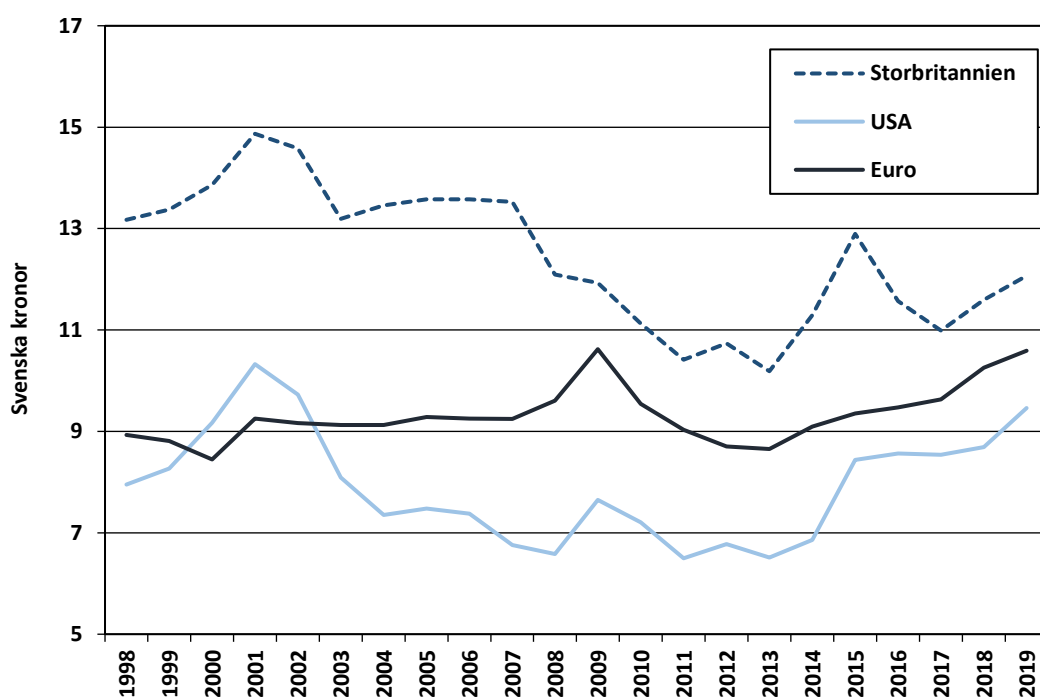
USA, Storbritannien och Euron

Under perioden 2001 till 2007 var svenska kronans växelkurs gentemot euron förhållandevis stabil (diagram 4.2a). Värdet varierade mellan 9,10 och 9,30. I augusti 2008 kostade en euro 9,40 SEK. När finanskrisen slog till rasade värdet på kronan och i mars 2009 kostade en euro över 11,50 SEK. En försvagning med över 20 procent

skedde inom loppet av sju månader. Därefter stärktes kronan gentemot euron till och med 2013 då en euro kostade 8,65 SEK. Sedan dess har den svenska kronan försvagats år efter år och 2019 var växelkursen mot den svenska kronan 10,59.

Kronans värde mot den amerikanska dollarn och det brittiska pundet har varierat kraftigt under perioden 1998-2019. Runt millennieskiftet, i samband med den så kallade IT-kraschen, försvagades kronan gentemot dollarn och det brittiska pundet. Därefter var trenden att kronan stärktes över tid fram till 2013-2014. Värdet på en amerikansk dollar sjönk från 10,33 år 2001 till 6,86 kronor 2014, vilket innebär ett fall på 34 procent. Därefter har dollarn återigen stärkts mot den svenska kronan och var 2019 9,46 SEK. Utvecklingen av det brittiska pundet har följt en liknande bana som dollarn över tid. Under både 2018 och 2019 har pundet stärkts mot den svenska kronan och 2019 var värdet 12,07 SEK.

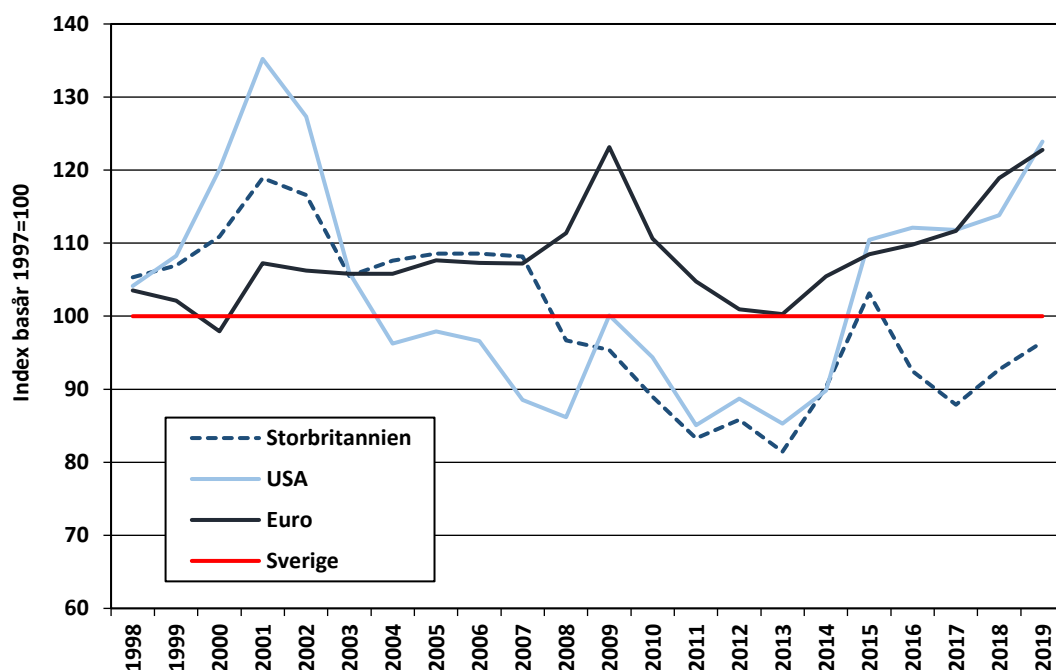
Diagram 4.2a Växelkurs, USA, Storbritannien, Euro 1998-2019

Källa: Riksbanken

Av diagram 4.2b framgår att värdet på US-dollar och det brittiska pundet har samvarierat i relativt hög grad över tid. 2016 vände dock trenden och valutorna utvecklades åt olika håll. Jämfört med värdet på en svensk krona 1997 hade det brittiska pundet försvagats med drygt fyra procent 2019, medan den amerikanska dollarn hade stärkts med tjugofyra procent. Diagrammet visar också att svängningarna i kronans värde relativt dollarn och pundet varit större än svängningarna gentemot euron.

Diagram 4.2b Relativ växelkursutveckling USA, Storbritannien, Euro 1998-2019

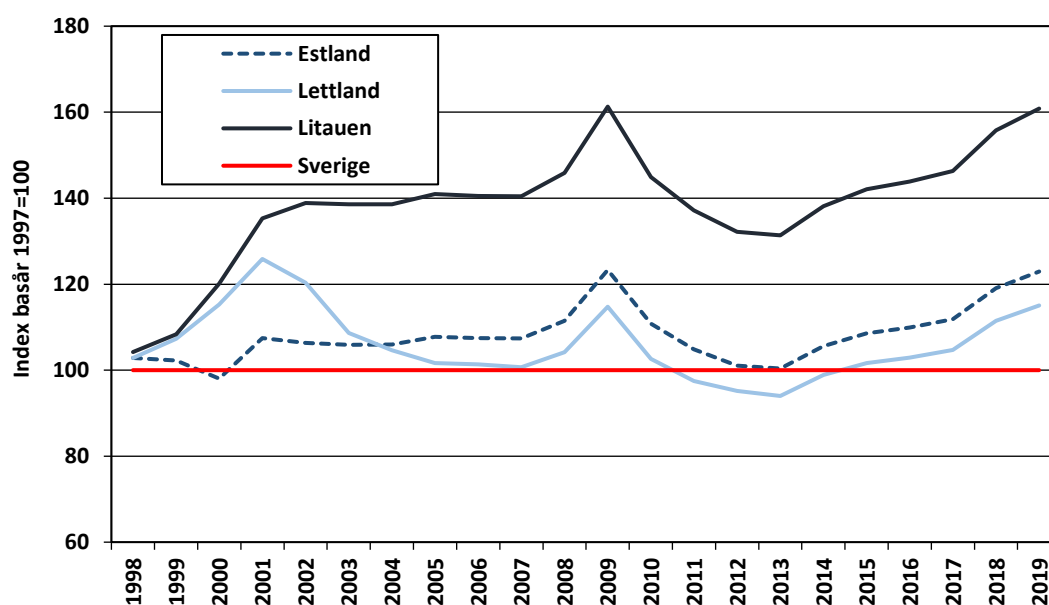

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Baltikum

Den estniska kronan var under perioden 1992-2010 bunden mot först D-marken och därefter mot euron. 2011 anslöts den estniska valutan till euron fullt ut. Den svenska kronans relativa växelkursutveckling gentemot Estland följer därför samma bana som mot andra euroländer (diagram 4.3).

Diagram 4.3 Relativ växelkursutveckling, Baltikum 1998-2019

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

De lettiska och litauiska valutorna stärktes båda gentemot den svenska valutan fram till 2001. Därefter sjönk värdet på den lettiska valutan tillbaka till 1997 års nivå samtidigt som den litauiska valutan fortsatte att stärkas något gentemot den svenska. 2005 knöt både Lettland och Litauen sina valutor mot euron och har sedan dess haft fast växelkurs. Det har medfört att alla de tre baltiska ländernas valutor har följt eurons rörelser mot den svenska kronan sedan dess. Den 1 januari 2014 övergick Lettland till euron som valuta och den 1 januari 2015 gjorde Litauen detsamma.

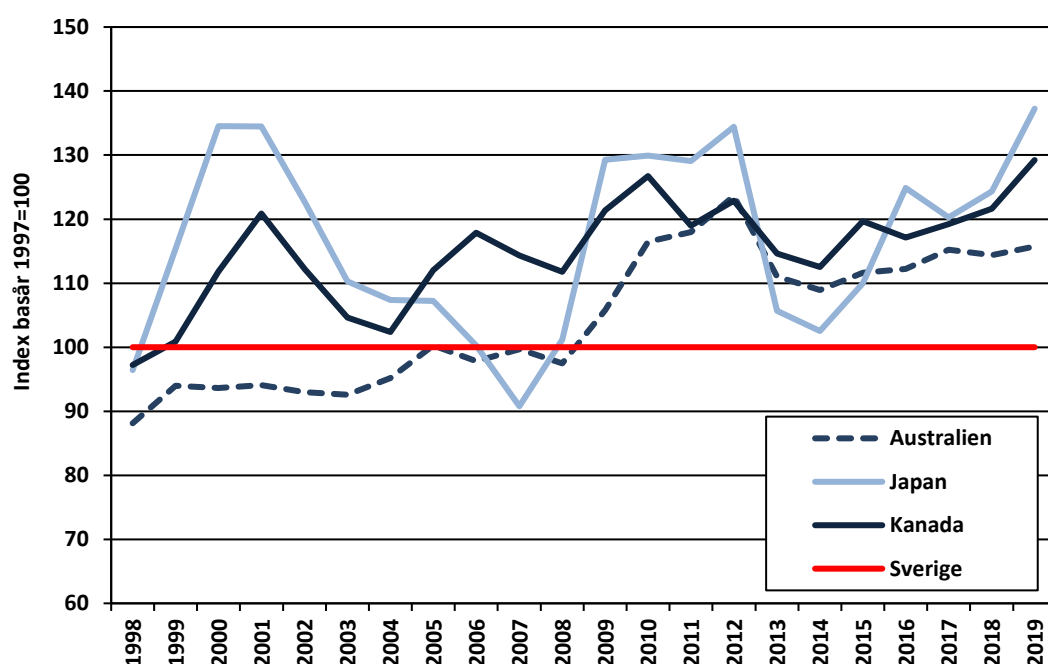
Några länder utanför Europa

Värdet på den japanska yenen svängde kraftigt mot kronan under perioden 1998-2019 (diagram 4.4). Mellan 1998 och 2000 försvagades kronan med 40 procent mot yenen. Därefter, under perioden 2001-2007, skedde en förstärkning av motsvarande storleksordning. Mellan 2007 och 2009 försvagades kronan återigen med drygt 40 procent mot yenen. Under 2010-2012 utvecklades yenen i paritet med kronan. Därefter stärktes kronan mot yenen till och med 2014. Sedan 2015 har kronan försvagats mot yenen.

Även den kanadensiska dollarn stärktes mot kronan kring millennieskiftet. Därefter återhämtade sig kronans värde fram till 2004. Efter 2004 växlade den i värde fram till 2010 då den nådde en topp. Därefter har valutans värde efter nedgång fram till 2014 återigen rört sig uppåt. 2019 var en kanadensisk dollar värd 29 procent mer än 1997 i förhållande till den svenska kronan.

Värdet på den australiensiska dollarn sjönk med drygt 10 procent 1998 och först 2005 var värdet tillbaka på 1997 års nivå. Under perioden 2008-2012 stärktes den australiensiska valutan kraftigt mot den svenska för att sedan försvagas på nytt. 2015 vände utvecklingen och valutan har sedan dess långsamt stärkts gentemot den svenska kronan.

Diagram 4.4 Relativ växelkursutveckling Japan, Australien, Kanada 1998-2019

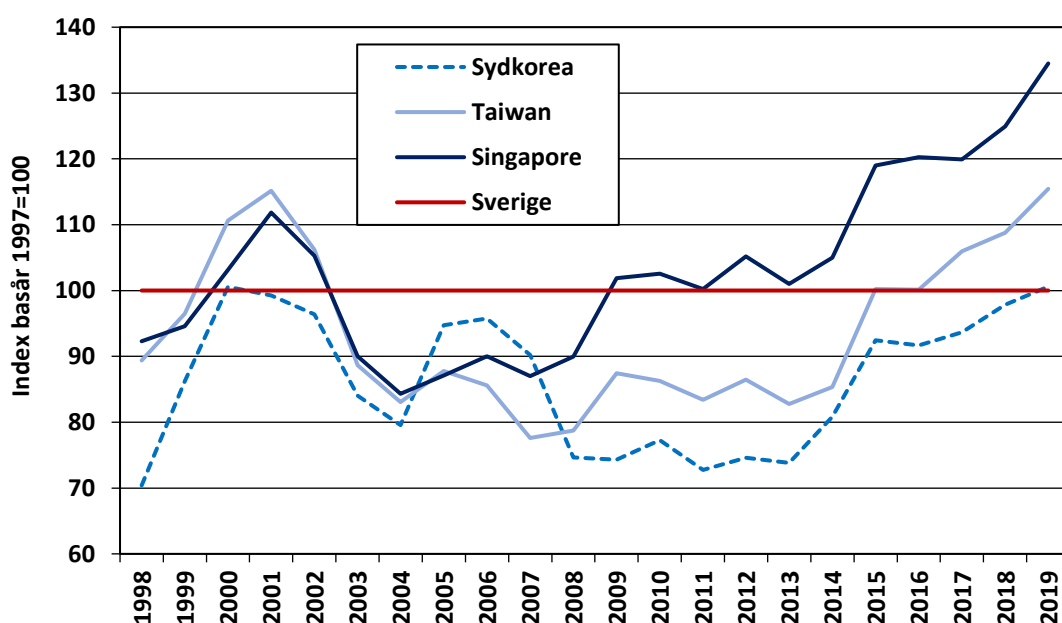

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Värdet på den japanska yenen, kanadensiska och australienska dollarn, mätt i SEK, var 2019 betydligt högre än 1997. Särskilt värdet på den australiensiska dollarn, men även den kanadensiska, har haft en uppåtgående trend sedan 1997, medan den japanska yens värde mot den svenska kronan varierat betydligt mer. Från 2012 och fram till 2019 har värdet på den kanadensiska och australiensiska dollarn legat mellan 9 och 29 procent högre än den svenska kronan 1997, medan den japanska valutan befunnit sig mellan 3 och 37 procent över.

1998 sjönk flertalet av de östasiatiska valutorna kraftigt i samband med den så kallade Asienkrisen (diagram 4.5). Därefter steg deras värde fram till 2001 varefter de återigen tappade i värde gentemot kronan. Efter upp- och nedgångar över tid påbörjades 2013 en uppgång där de asiatiska valutorna stärktes gentemot den svenska kronan. Jämfört med den svenska kronans värde 1997 var den singaporianska och taiwanesiska dollarn starkare, och den sydkoreanska wonen på samma nivå 2019.

Diagram 4.5 Relativ växelkursutveckling, Östasiatiska länder 1998-2019

Källa: Riksbanken, egna beräkningar

Under finanskrisens akuta skede år 2009 stärktes de taiwanesiska och singaporianska valutorna gentemot den svenska. De båda valutorna låg sedan kvar och rörde sig omkring denna nya nivå under perioden 2010-2014. Rörelserna i den svenska valutans värde jämfört med den sydkoreanska valutan var däremot relativt små under perioden 2009-2014. Det innebär att den sydkoreanska och svenska valutan rörde sig på ungefär samma sätt gentemot de stora valutablocken; euron, US-dollar och den japanska yenen under denna period. Samtliga de tre asiatiska valutorna stärktes mot den svenska kronan under perioden 2014-2019.

Sammanfattning

Den svenska kronans värde har varierat kraftigt under perioden 1998-2019. Det har stor betydelse vid jämförelse av arbetskraftskostnadernas nivå och utvecklingstakt mellan olika länder.

Jämfört med Finland (och därmed euroblocket) och Danmark, var den svenska kronan svagare 2019 än i början av perioden. Gentemot den norska kronan var den svenska kronan däremot på ungefär samma nivå som 1998. Någon tydlig trend sett över hela tidsperioden 1998-2019 finns inte.

Mot US-dollar, brittiska pundet och japanska yenen har svängningarna i kronans värde tidvis varit mycket stora. På några år kan det röra sig om förändringar på uppemot 40 procent. Det gäller även gentemot andra valutor i Nord- och Sydamerika och Asien.

Sett över hela perioden 1998-2019 har kronan stärkts mot det brittiska pundet samtidigt som den försvagats mot den australiensiska och kanadensiska dollarn.

5. ARBETSKRAFTSKOSTNADERNAS UTVECKLING

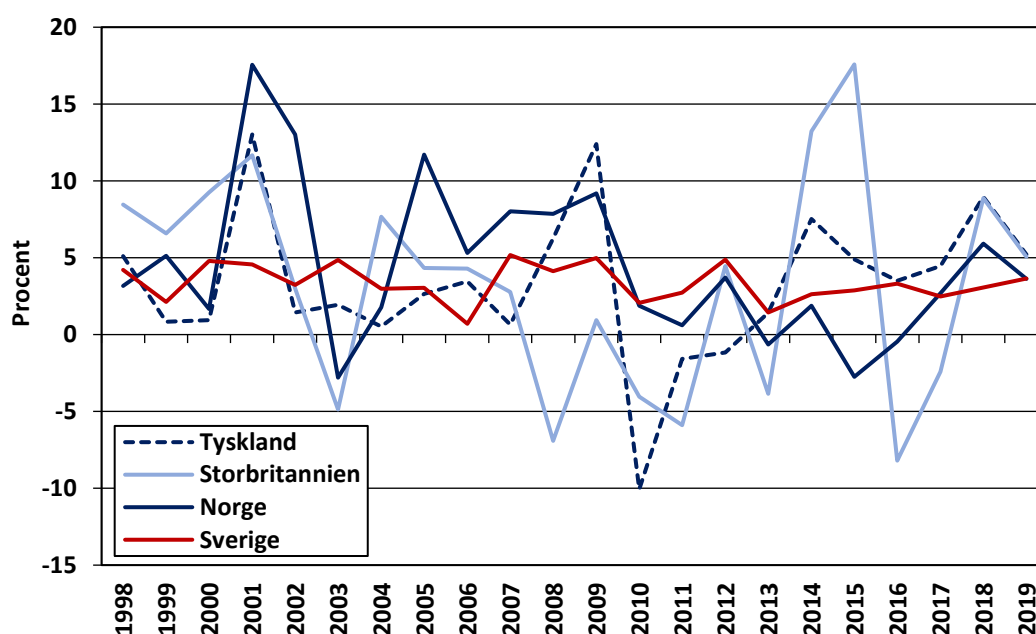
Gemensam valuta

I kapitel fem beskrivs arbetskraftskostnadernas utveckling i olika länder mätt i gemensam valuta. Arbetskraftskostnadernas utveckling i gemensam valuta påverkas av utvecklingen i nationell valuta (kapitel tre) och växelkursutvecklingen (kapitel fyra). Gemensam valuta är i detta fall den svenska kronan. Jämförelser görs också av utvecklingen av arbetskraftskostnaderna mätt i nationell respektive gemensam valuta.

Västeuropa

Diagram 5.1a visar den årliga förändringen av arbetskraftskostnaderna i några västeuropeiska länder mätt i svenska kronor. Länderna Tyskland, Norge och Storbritannien är valda utifrån att de är viktiga handelspartners till Sverige med olika valutor. Som framgår av diagrammet varierar arbetskraftskostnadernas förändringstakt kraftigt över tid. Skillnaderna från ett år till ett annat kan för vissa år och länder överstiga tio procentenheter. Exempelvis ökade arbetskraftskostnaden mätt i SEK med över tio procent i Tyskland år 2009 för att sedan sjunka med tio procent 2010. Störst omväxling från ett år till ett annat uppvisades 2001 i samband med att den så kallade IT-bubblan sprack, 2009 och 2010 i samband med finanskrisen och för Storbritannien under perioden 2014-2016.

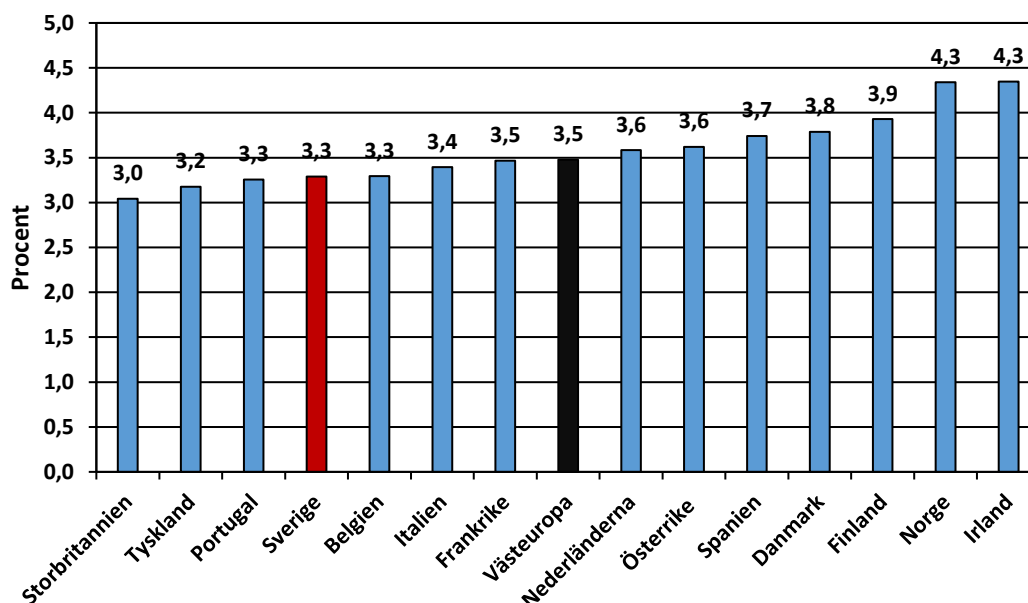
Diagram 5.1a Arbetskraftskostnadens utveckling 1998-2019, gemensam valuta, årlig förändring

Källa: Eurostat Labour Cost Index och Riksbanken

Om utvecklingen istället mäts över flera år blir skillnaderna mindre. Diagram 5.1b visar den genomsnittliga årsvisa ökningen av arbetskraftskostnaderna mätt i gemensam valuta för ett antal västeuropeiska länder under perioden 1998-2019. Det är samma länder som återfinns i diagram 3.1a, som visar ökningen av arbetskraftskostnaden mätt i nationell valuta.

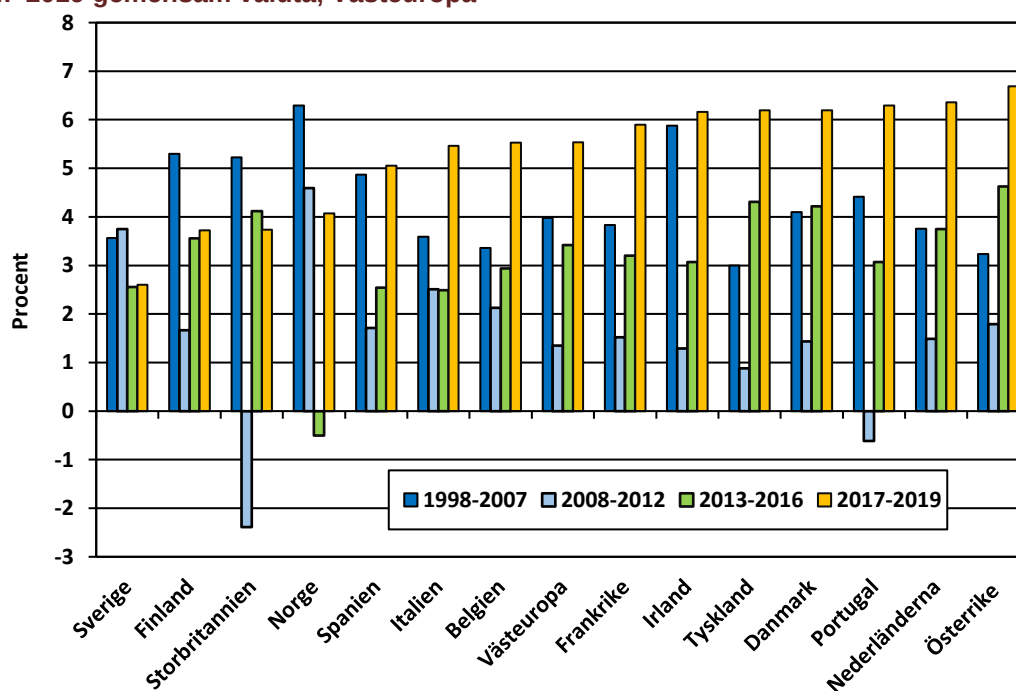
Diagram 5.1b Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2019, gemensam valuta, Västeuropa

Källa: Eurostat Labour Cost Index och Riksbanken

Mätt i gemensam valuta är det endast en mindre skillnad (-0,2 procentenheter) i arbetskraftskostnadernas ökningstakt mellan Sverige och Västeuropa under perioden 1998-2019, vilket kan jämföras med 0,6 procentenheter mätt i nationell valuta. Skillnaden i ökningstakt mellan länderna är överlag mindre mätt i gemensam valuta jämfört med nationell valuta.

Diagram 5.1c Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019 gemensam valuta, Västeuropa

Källa: Eurostat Labour Cost Index och Riksbanken

Av diagram 5.1c framgår, vid jämförelse med diagram 3.1c, att under den första delperioden bidrog försvagningen av den svenska kronan till att ökningstakterna i de

västeuropeiska länderna ökade i snabbare takt jämfört med räknat i respektive nationell valuta. Under åren omkring finanskrisen var utvecklingen motsatt och den stärkta kronkursen ledde till att de västeuropeiska arbetskraftskostnaderna ökade i långsammare takt än räknat i nationell valuta. Försvagningen av den svenska kronan under perioden 2013-2016 medförde att den svenska ökningstakten, som var bland de högsta mätt i nationell valuta, fick en betydligt lägre placering i förhållande till de övriga länderna vid jämförelse i gemensam valuta. Under perioden 2017-2019 skedde ytterligare försvagning av den svenska kronan mot euron, vilket ledde till att de svenska arbetskraftskostnaderna ökade i långsammast takt i Västeuropa, mätt i gemensam valuta. Detta trots att arbetskraftskostnadernas ökningstakt i svensk industri var näst högst i Västeuropa under perioden, mätt i nationell valuta.

Tabell 5.1 Arbetskraftskostnadens utveckling i nationell och gemensam valuta samt växelkurs, Västeuropa 1998-2019, genomsnitt per år, avrundat

Land	Nationell valuta	Växelkurs	Gemensam valuta
Belgien	2,3	1,0	3,3
Finland	3,0	1,0	3,9
Frankrike	2,5	1,0	3,5
Irland	3,4	1,0	4,3
Italien	2,4	1,0	3,4
Nederländerna	2,6	1,0	3,6
Portugal	2,3	1,0	3,3
Spanien	2,8	1,0	3,7
Tyskland	2,2	1,0	3,2
Österrike	2,7	1,0	3,6
Danmark	2,8	1,0	3,8
Storbritannien	3,2	-0,2	3,0
Norge	4,4	0,0	4,3
Västeuropa	2,7	0,8	3,5

Källa: Eurostat Labour Cost Index och Riksbanken

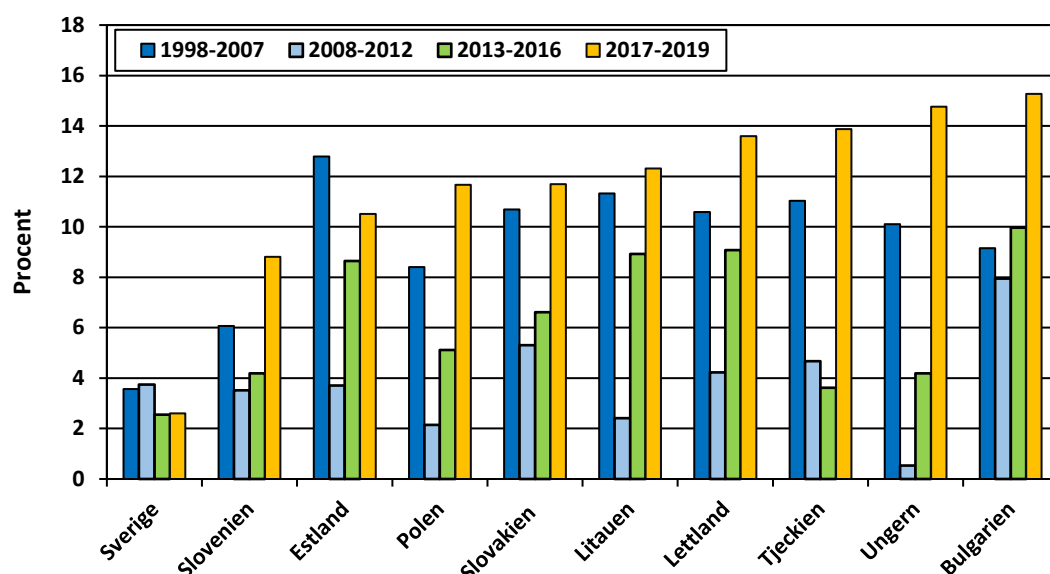
I tabell 5.1 görs en uppdelning av förändringen av arbetskraftskostnaden mätt i gemensam valuta i två komponenter. Den ena komponenten är förändringen av arbetskraftskostnaden mätt i nationell valuta och den andra är förändringen av växelkursen.

Som framgår av tabellen stiger arbetskraftskostnaderna i både euroblocket och Danmark när växelkurseffekten beaktas. I Storbritannien sjunker ökningstakten med -0,2 procent och i Norge är den nästintill oförändrad.

Östeuropa

Som framgick av diagram 3.2 i kapitel tre har arbetskraftskostnaderna i de östeuropeiska länderna, mätt i nationell valuta, ökat betydligt snabbare än i Sverige och resten av Västeuropa under perioden 1998-2019. Diagram 5.2 visar att samma förhållande gäller även om arbetskraftskostnadernas utveckling mäts i gemensam valuta.

Diagram 5.2 Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019, gemensam valuta, Östeuropa

Källa: Eurostat Labour Cost Index och Riksbanken

Precis som mätt i nationell valuta var utvecklingen i gemensam valuta stark under den första delen av perioden, för att sedan försvagas i samband med finanskrisen. Valutaeffekten gjorde fallet under 2008-2012 ännu starkare i alla länder utom Tjeckien och Slovakien. Medan Sverige mätt i nationell valuta uppvisade näst långsammast ökningstakt under perioden, var det mätt i gemensam valuta endast fyra länder som ökade snabbare. Under efterföljande period, 2013-2016, ledde försvagningen av den svenska kronan till en snabbare ökning av samtliga östeuropeiska länders arbetskraftskostnader, mätt i gemensam jämfört med nationell valuta. Den fortsatta försvagningen av svenska kronan under perioden 2017-2019 medförde ännu högre ökning av arbetskraftskostnaderna i östeuropeisk industri. Under alla perioder utom åren kring finanskrisen ökade de svenska arbetskraftskostnaderna i långsammare takt än i samtliga östeuropeiska länder med ett undantag (Slovenien 2013-2016 mätt i nationell valuta), oavsett om utvecklingen mäts i nationell eller gemensam valuta.

I tabell 5.2 redovisas arbetskraftskostnadernas årliga utveckling under perioden 1998-2019 både i nationell och gemensam valuta. I alla länder utom Slovenien och Ungern stärktes valutorna mot den svenska kronan under perioden, vilket medförde högre ökningstakter mätt i gemensam än i nationell valuta.

Tabell 5.2 Arbetskraftskostnadens utveckling i nationell och gemensam valuta samt växelkurs Östeuropa 1998-2019, genomsnitt per år, avrundat

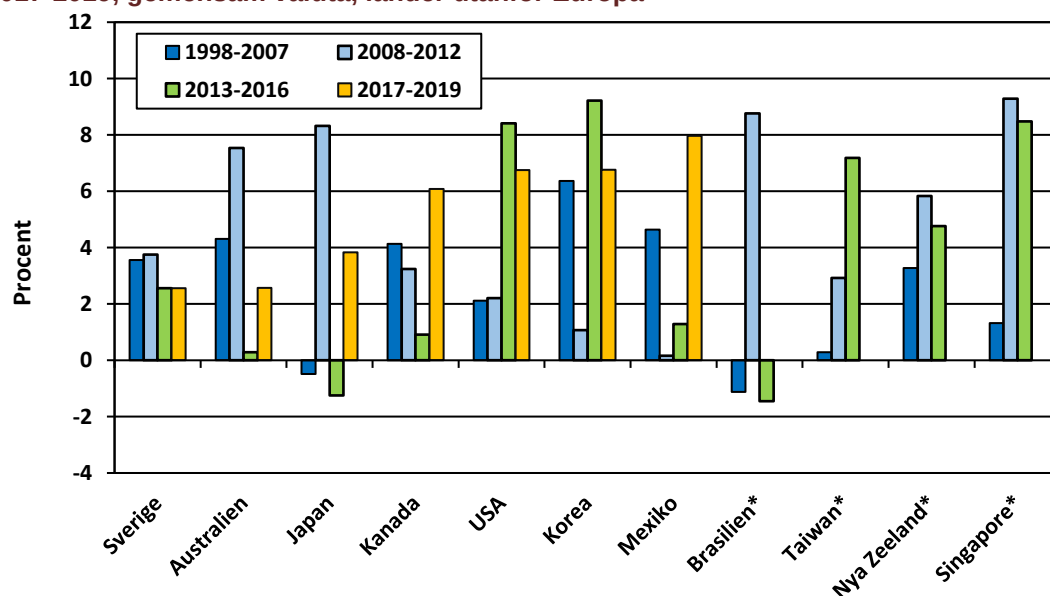
Land	Nationell valuta	Växelkurs	Gemensam valuta
Bulgarien	8,9	0,9	9,8
Estland	8,6	1,0	9,6
Lettland	8,5	0,7	9,2
Litauen	6,6	2,3	8,9
Slovakien	6,7	2,1	8,8
Slovenien	5,9	-0,4	5,5
Tjeckien	5,9	2,6	8,6
Ungern	8,2	-1,1	7,1
Polen	6,5	0,3	6,8

Källa: Eurostat Labour Cost Index och Riksbanken

Länder utanför Europa

Diagram 5.3 visar arbetskraftskostnadernas utveckling, mätt i gemensam valuta, för ett urval länder utanför Europa och i Sverige. Jämförelse med diagram 3.3 visar att rangordningen av länderna blir annorlunda när hänsyn tas till växelkurseffekten. Då samtliga länder har olika valutor och dessa utvecklats olika under de tre perioderna finns ingen tydlig trend över tid. Under den första perioden, 1998-2007, uppvisade Mexiko en avsevärt långsammare ökningstakt mätt i gemensam valuta än i nationell (4,6 jämfört med 9,4 procent). Särskilt anmärkningsvärt vid åren omkring finanskrisen är att de japanska arbetskraftskostnaderna, som ökade med 0,1 procent mätt i nationell valuta, ökade med hela 8,3 procent mätt i gemensam valuta. Under perioden 2013-2016 ökade USAs arbetskraftskostnader betydligt snabbare mätt i gemensam valuta (8,4 jämfört med 3,3 procent), medan de brasilianska (2013-2016) gick från en ökning på 7,3 procent per år mätt i nationell valuta till en negativ utveckling med -1,4 procent mätt i gemensam valuta. Den senaste perioden, 2017-2019, hade samtliga länder där data finns tillgängligt, högre löneutveckling mätt i svenska kronor än i nationell valuta.

Diagram 5.3 Ökning av arbetskraftskostnaden 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019, gemensam valuta, länder utanför Europa

Källa: Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, OECD Economic Outlook november 2019, Riksbanken och egna beräkningar *Data saknas för perioden 2017-2019.

Växelkurseffektens storlek och riktning sett över hela perioden 1998-2019 framgår av tabell 5.3. Mexiko och Brasilien, som hade de högsta ökningarna av arbetskraftskostnaderna mätt i nationell valuta, har båda valutor som försvagades jämfört med den svenska kronan under perioden.

Tabell 5.3 Arbetskraftskostnadens utveckling i nationell och gemensam valuta samt växelkurs, länder utanför Europa 1998-2019, genomsnitt per år

Land	Nationell valuta	Växelkurs	Gemensam valuta
Australien	3,4	0,7	4,0
Brasilien*	7,1	-5,8	1,3
Japan	0,4	1,5	1,9
Kanada	2,4	1,2	3,6
Sydkorea	5,7	0,0	5,7
Mexiko	6,7	-3,2	3,4
Nya Zeeland*	3,3	0,9	4,3
Singapore*	3,8	1,0	4,9
Taiwan*	2,4	0,0	2,4
USA	2,9	1,0	3,9

Källa: Conference Board, Eurostat Labour Cost Index, OECD Economic Outlook november 2019, Riksbanken och egna beräkningar *=1998-2016

Sammanfattning

Beskrivning av arbetskraftskostnadernas utveckling mätt i gemensam valuta ger en annorlunda bild än den som ges av arbetskraftskostnadernas utveckling i nationell valuta.

Sett över hela perioden 1998-2019 minskar skillnaden mellan det svenska och det västeuropeiska genomsnittet vid jämförelse i gemensam valuta. Mätt i nationell valuta är skillnaden 0,6 procentenheter per år medan skillnaden mätt i gemensam valuta endast är -0,2 procentenheter per år.

Mätt i gemensam valuta steg arbetskraftskostnadsutvecklingen under perioden 1998-2019 i alla länder i Västeuropa utom i Storbritannien och Norge, där den sjönk med 0,2 procentenheter respektive var oförändrad. I Östeuropa hade växelkurseffekten positiv inverkan för samtliga länder utom Slovenien och Ungern, sett över hela perioden. Brasilien uppvisade störst skillnad av alla länder där arbetskraftskostnadernas utvecklingstakt minskade med 5,8⁶ procentenheter mätt i gemensam valuta jämfört med nationell valuta.

⁶ Under perioden 1998-2016.

6. RELATIV ARBETSKRAFTSKOSTNAD

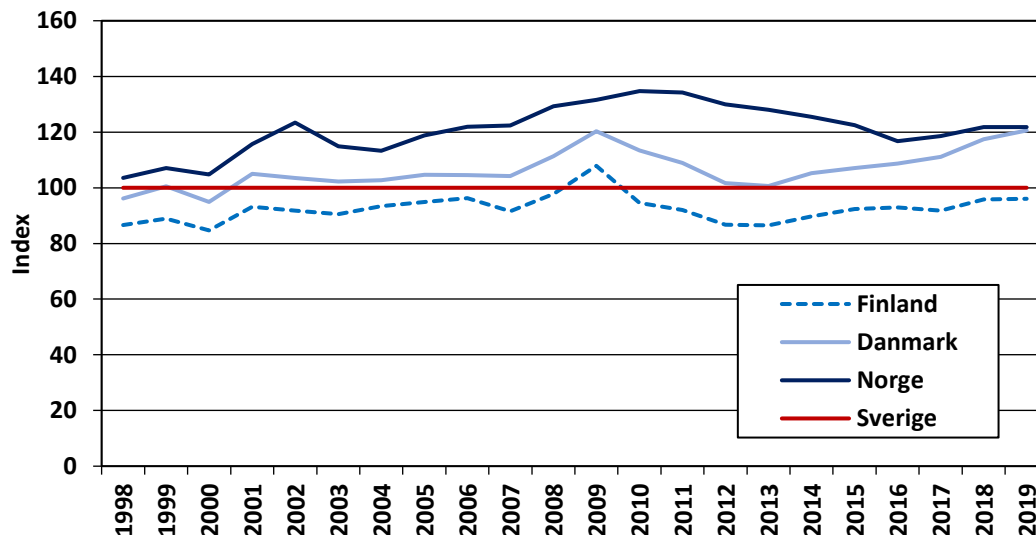
I kapitel sex beskrivs utvecklingen av arbetskraftskostnadernas nivå i olika länder relativt den svenska⁷. Utvecklingen av de relativa arbetskraftskostnaderna beror dels på skillnaden i förändring av arbetskraftskostnaden mätt i nationell valuta och dels på förändring av valutakursen.

Jämförelsen görs i form av ett index där arbetskraftskostnaden inom svensk tillverkningsindustri varje år är 100 och nivån på övriga länders arbetskraftskostnad uttrycks relativt den svenska. Det innebär att om den relativa arbetskraftskostnaden för ett land ett givet år är 120 så är arbetskraftskostnaden i det landet 20 procent högre än den svenska.

Norden

Diagram 6.1 illustrerar utvecklingen av de relativa arbetskraftskostnaderna i de nordiska länderna. Sett till utvecklingen under hela perioden har den relativa arbetskraftskostnaden för Norge ökat från en nivå nära den svenska i början av perioden till att 2019 vara 22 procent högre än den svenska nivån. 2010 uppnådde de norska arbetskraftskostnaderna en topp i förhållande till de svenska, men avtog därefter fram till 2016 för att därpå tillta något. Den relativa arbetskraftskostnaden i Danmark har befunnit sig strax över den svenska nivån under största delen av perioden. Sedan 2013 har den relativa arbetskraftskostnaden stigit varje år och 2019 var den 21 procent högre än den svenska nivån. I Finland har arbetskraftskostnaderna i regel varit närliggande, men något lägre än, de svenska.

Diagram 6.1 Relativ arbetskraftskostnad, Norden 1998-2019

Källa: Conference Board, Riksbanken, Eurostat Labour Cost Index och egna beräkningar

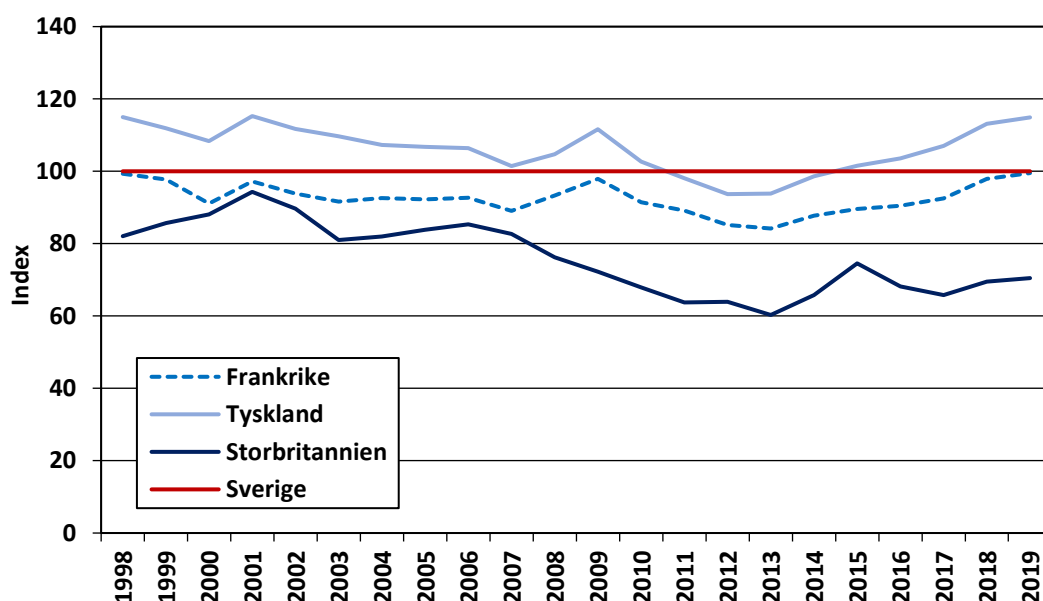
⁷ De förändringar av arbetskraftskostnaderna som beskrivs i detta kapitel kan, för de västeuropeiska länderna, skilja sig något åt jämfört med kapitlen 3, 5 och 8. För att beskriva den relativa arbetskraftskostnaden krävs uppgifter om den totala nivån på arbetskraftskostnaden. För de västeuropeiska länderna används därmed Conference Board som källa. I kapitlen 3, 5 och 8 som bara innehåller information om förändringstal används LCI som källa för de västeuropeiska länderna.

Sett till utvecklingen under enskilda år framgår att den relativa arbetskraftskostnaden i de nordiska länderna steg jämfört med den svenska i samband med IT-krisen i början av 2000-talet. Därefter låg kostnaden kvar på denna högre nivå. Under finanskrisen 2008-2009 steg den relativa kostnaden återigen i de nordiska länderna, i förhållande till den svenska. Efter 2009 minskade den relativa arbetskraftskostnaden i Danmark och Finland och 2012 var den lägre än innan krisen och tillbaka på ungefär samma nivå som 1998. 2013 vände utvecklingen och den relativa arbetskraftskostnaden tilltog till och med 2019 i de båda länderna.

Västeuropa

Arbetskraftskostnaderna i Frankrike, Tyskland och Storbritannien uppvisade en sjunkande trend relativt de svenska under perioden 1998-2013 (diagram 6.2). Orsakerna till nedgången av de relativa arbetskraftskostnaderna till och med 2013 skiljer sig åt. För Frankrike och Tysklands del beror det på att arbetskraftskostnaderna mätt i nationell valuta ökat långsammare än de svenska. För Storbritanniens del beror det dels på en något långsammare ökning i nationell valuta men även på att det brittiska pundet försvagats i förhållande till den svenska kronan. Mellan 2014 och 2019 vände utvecklingen för Frankrike och Tyskland, delvis till följd av att den svenska kronan försvagats gentemot euron. Frankrikes relativa arbetskraftskostnad har befunnit sig något under den svenska under största delen av perioden men uppnådde 2019 samma nivå som den svenska.

Diagram 6.2 Relativ arbetskraftskostnad, Tyskland, Frankrike, Storbritannien 1998-2019

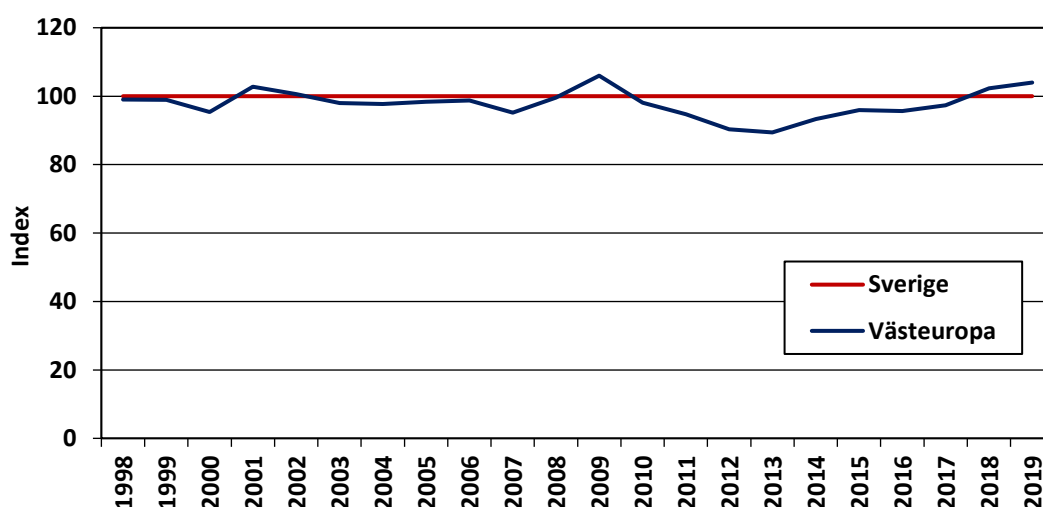

Källa: Conference Board, Riksbanken, Eurostat Labour Cost Index och egna beräkningar

I Storbritannien 1998 var arbetskraftskostnaderna cirka 80 procent så höga som de svenska. Fram till 2001 steg den relativa arbetskraftskostnaden, sjönk därefter fram till 2003 och låg sedan i stort sett stilla mellan 2003 och 2007. Efter 2007 sjönk Storbritanniens relativa arbetskraftskostnad fram till 2013, då den var 60 procent av den svenska. Efter både viss upp- och nedgång därefter utgjorde de brittiska arbetskraftskostnaderna 70 procent av de svenska 2019. Arbetskraftskostnaderna i Storbritannien har sett över hela perioden i genomsnitt ökat i något långsammare takt än de svenska, samtidigt som det brittiska pundet sjunkit i värde.

I diagram 6.3 är nivåerna på de västeuropeiska ländernas arbetskraftskostnader sammanvägda till ett genomsnitt, med hjälp av konkurrensvikter. Under större delen av perioden har skillnaden mellan Sverige och det västeuropeiska genomsnittet varit liten, omkring två till tre procent. 2011-2013 sjönk den relativa arbetskraftskostnaden för Västeuropa. Den främsta orsaken var att kronan stärktes mot euron med nära tio procent under perioden. Dessutom ökade arbetskraftskostnaderna i snabbare takt i Sverige än i Västeuropa under denna period. 2014 vände trenden och skillnaden i arbetskraftskostnad minskade mellan Sverige och Västeuropa, för att mellan 2015 och 2017 stanna av. Den minskade skillnaden förklaras främst av att kronan försvagats gentemot euron och andra europeiska valutor. Både 2018 och 2019 steg den västeuropeiska arbetskraftskostnaden och 2019 var den fyra procent högre än den svenska. Detta till största del som en konsekvens av försvagningen av den svenska kronan.

Diagram 6.3 Relativ arbetskraftskostnad, Västeuropa 1998-2019

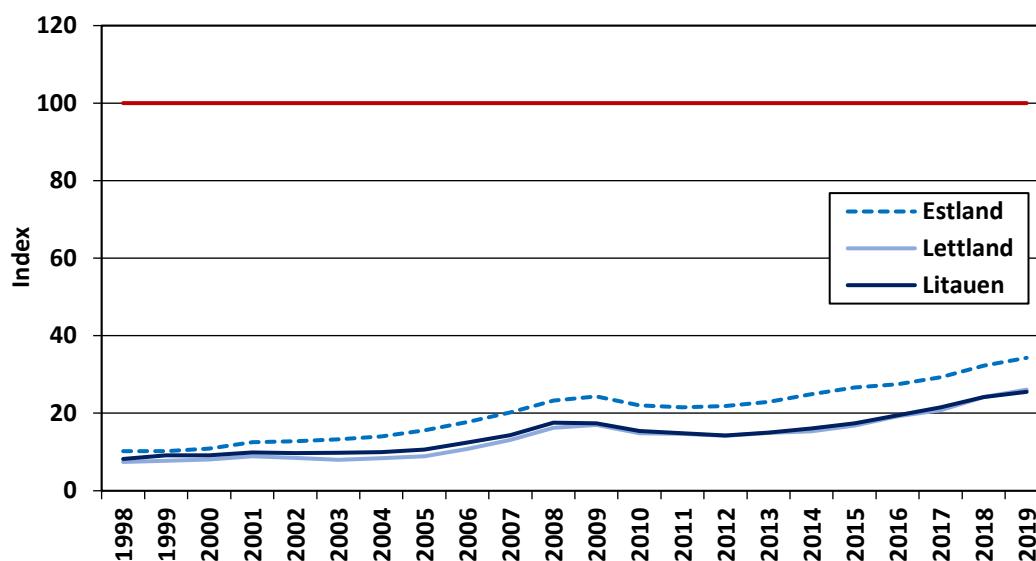
Källa: Conference Board, Riksbanken, Eurostat Labour Cost Index och egna beräkningar

Östeuropa⁸

Arbetskraftskostnaderna i de baltiska länderna har varit betydligt lägre än de svenska under hela tidsperioden 1998-2019 (diagram 6.4). Den relativa arbetskraftskostnaden i de baltiska länderna var 1998 mycket låg i förhållande till den svenska. Från denna mycket låga nivå har de relativa arbetskraftskostnaderna kontinuerligt stigit. Vid åren i samband med finanskrisen avstannade respektive avtog utvecklingen tillfälligt, för att från och med 2012 återigen utvecklas positivt.

⁸ I de östeuropeiska länderna är genomgående andel tjänstemän betydligt lägre än i Sverige. Vid en jämförelse mellan arbetskraftskostnaderna för enbart arbetare blir skillnaderna mellan arbetskraftskostnaderna i Sverige och de östeuropeiska länderna inte fullt så stora som de som redovisas i detta avsnitt.

Diagram 6.4 Relativ arbetskraftskostnad, Baltikum 1998-2019

Källa: Eurostat LCI & LCS, Riksbanken och egna beräkningar

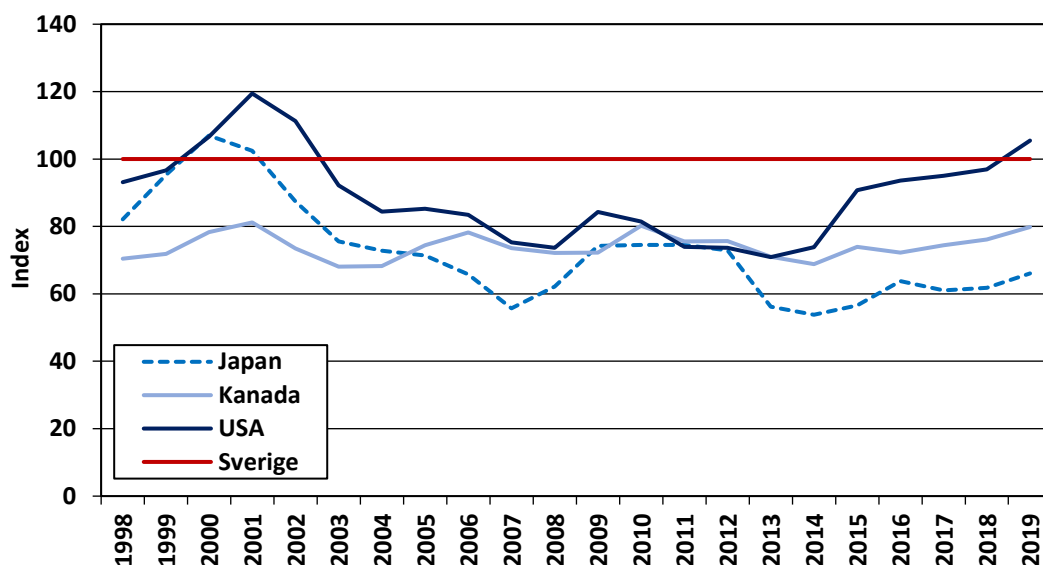
1998 var arbetskraftskostnaderna i Lettland och Litauen 7 respektive 8 procent av de svenska. Under perioden har de båda länderna haft en uppåtgående trend relativt Sverige och 2019 utgjorde både de lettiska och litauiska arbetskraftskostnaderna 26 procent av de svenska.

I Estland var arbetskraftskostnaden 10 procent av den svenska 1998. Estland har uppvisat en snabbare utveckling av de relativa arbetskraftskostnaderna än Lettland och Litauen. 2019 var arbetskraftskostnaderna i Estland 36 procent av de svenska.

Länder utanför Europa

USAs relativa arbetskraftskostnad har varierat kraftigt under perioden 1998-2019 (diagram 6.5). 1998 var den relativa arbetskraftskostnaden i USA drygt 90 procent av den svenska. Den relativa kostnaden steg sedan och var 2001 nästan 20 procent högre än den svenska. Därefter sjönk den kraftigt fram till 2008 då den var nere på omkring 75 procent. Efter att ha ökat under 2009 och därefter ha sjunkit igen låg arbetskraftskostnaden relativt stilla till och med 2014. Under perioden 2015-2019 steg återigen de amerikanska arbetskraftskostnaderna, främst till följd av den stärkta dollarn. 2019 var arbetskraftskostnaderna i amerikansk industri fem procent högre än de svenska.

Diagram 6.5 Relativ arbetskraftskostnad, USA, Kanada, Japan 1998-2019

Källa: Conference Board, Riksbanken, Eurostat Labour Cost Index och egna beräkningar

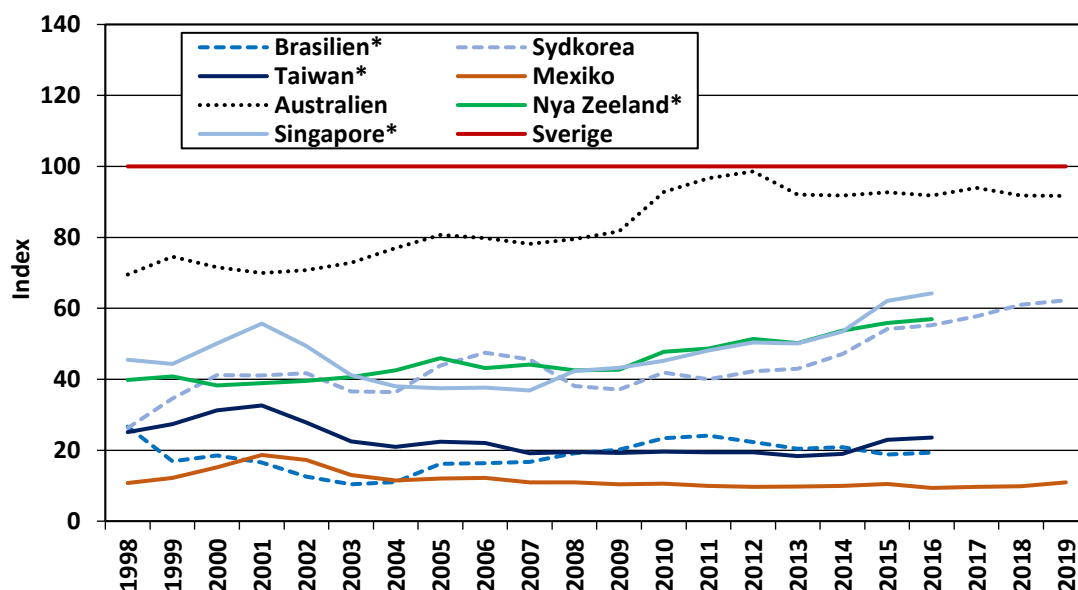
Utvecklingen av Japans relativa arbetskraftskostnad har under en stor del av perioden följt ett liknande mönster som USA:s. Ökningen i början av perioden var dock snabbare i Japan och vändningen nedåt kom tidigare. Nivån i Japan var något lägre än i USA under stora delar av perioden men åren 2011-2012 var arbetskraftskostnaderna i stort sett lika i de båda länderna. 2013 sjönk de japanska arbetskraftskostnaderna igen och var 2014 nere på 54 procent av de svenska, vilket var den lägsta nivån under perioden. Därefter har viss ökning skett och 2019 var arbetskraftskostnaderna i Japan 66 procent av de svenska.

De stora svängningarna i USA:s relativa arbetskraftskostnad beror till allra största del på förändringar i värdet på den amerikanska dollarn i förhållande till kronan. När det gäller Japan beror förändringarna dels på förändringar i växelkursen men även på att arbetskraftskostnadsutvecklingen varit väsentligt lägre än i Sverige. Vändningen 2008-2009 förklaras av den kraftiga försvagningen av den svenska kronan gentemot såväl dollarn som den japanska yenen. Att arbetskraftskostnaden sjönk igen 2012-2014 kan till stor del förklaras av att yenen försvagades gentemot kronan och ökningen de senaste åren beror på att valutan stärkts gentemot kronan.

Kanadas relativa arbetskraftskostnad har under perioden 1998-2019 fluktuerat kring 70-80 procent av den svenska. Värt att notera är att arbetskraftskostnaderna i USA och Kanada under perioden 2007-2014 befann sig på likartad nivå. Både före och efter denna period har arbetskraftskostnaderna i USA varit klart högre än i Kanada.

Syd Korea hade 1998 en relativ arbetskraftskostnad som motsvarade 26 procent av den svenska (diagram 6.6). Därefter uppvisade den relativa arbetskraftskostnaden en positiv trend fram till 2006, då nivån uppgick till knappt 50 procent av den svenska. Mellan 2007 och 2008 försvagades den sydkoreanska valutan kraftigt mot den svenska kronan vilket ledde till att den relativa arbetskraftskostnaden sjönk. Därefter vände utvecklingen och 2019 uppgick arbetskraftskostnaden i Sydkorea till 62 procent av den svenska.

Diagram 6.6 Relativ arbetskraftskostnad, länder utanför Europa 1998-2019*

Källa: Conference Board, Riksbanken, OECD Economic Outlook maj 2019 och egna beräkningar.

*På grund av brist på data redovisas endast utvecklingen till och med 2016,

*=1998-2016

1998 motsvarade arbetskraftskostnaderna i Singapore 46 procent av de svenska. Fram till 2001 steg den relativa arbetskraftskostnaden. Mellan 2001 och 2004 försvågades den singaporianska valutan kraftigt mot kronan vilket medförde att den relativa arbetskraftskostnaden sjönk. Mellan 2004 och 2007 var den relativa kostnaden strax under 40 procent. Efter 2007 har den relativa arbetskraftskostnaden stigit och 2016 var den 64 procent av den svenska.

Taiwans relativa arbetskraftskostnad har förändrats över tid men var omkring 25 procent av den svenska både 1998 och 2016. Den brasilianska relativa kostnaden sjönk från omkring 25 procent 1998 till endast 10 procent 2003. Därefter har den relativa arbetskraftskostnaden sammantaget ökat (trots viss nedgång på senare tid) och 2016 befann den sig på en nivå som motsvarade ungefär 19 procent av den svenska.

Mellan åren 1998 och 2008 höll sig den australiensiska relativa arbetskraftskostnaden på en nivå omkring 70-80 procent av den svenska nivån. Under den efterföljande perioden ökade kostnaden och var 2012 nästintill lika hög som den svenska, men sjönk sedan 2013 till en nivå strax över 90 procent av den svenska där den fortsatt befunnit sig under perioden 2014-2019. Av diagrammet framgår också att de relativa arbetskraftskostnaderna i Singapore, Nya Zeeland och Sydkorea befinner sig på relativt likartad nivå och att utvecklingen i de olika länderna till stor del har följts åt över tid. Mexiko har befunnit sig på en relativt konstant nivå på runt 10 procent av de svenska arbetskraftskostnaderna under hela perioden.

Sammanfattning

Sett över hela perioden har Norges relativa arbetskraftskostnad stigit och 2019 var den 22 procent högre än den svenska. Även i Danmark har arbetskraftskostnaden ökat i förhållande till den svenska under perioden medan den i Finland 2019 ökat i mindre utsträckning sedan inledningen av perioden.

Tysklands relativa arbetskraftskostnad har växlat över tid men låg omkring 15 procent över den svenska 2019. Storbritanniens relativa arbetskraftskostnad har sjunkit över tid och 2019 låg den 30 procent under den svenska arbetskraftskostnaden medan Frankrikes arbetskraftskostnad 2019 låg på ungefär samma nivå som den svenska. Länderna i euroblocket har sedan 2013 hjälpts upp av den stärkta valutan.

Under större delen av perioden har skillnaden mellan de svenska och västeuropeiska arbetskraftskostnaderna varit liten, omkring två till tre procent. 2011-2013 sjönk den relativa arbetskraftskostnaden för Västeuropa. Denna trend vände 2014 och sedan dess har skillnaden mellan Sverige och Västeuropa minskat. 2019 var den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i Västeuropa fyra procent högre än den svenska.

Arbetskraftskostnaderna i Estland, Lettland och Litauen har varit betydligt lägre än i Sverige under hela perioden. En uppåtgående trend, där ländernas relativa arbetskraftskostnad kontinuerligt ökat uppvisas. Vid åren i samband med finanskrisen avstannade respektive avtog utvecklingen tillfälligt, för att från och med 2012 återigen utvecklas positivt. Från periodens början fram till 2019 har den relativa arbetskraftskostnaden i Estland ökat från 10 till 34 procent, i Lettland från 7 till 26 procent och i Litauen från 8 till 26 procent.

Efter kraftiga ökningar kring millennieskiftet sjönk USAs relativa arbetskraftskostnad till en lägre nivå där den förblev under ett drygt decennium. 2014 vände trenden och 2019 var arbetskraftskostnaderna i USAs industri omkring fem procent högre än i Sverige. Kanadas relativa arbetskraftskostnad har under perioden 1998-2019 fluktuerat kring 70-80 procent av den svenska.

Australien har under perioden uppvisat en uppåtgående trend med allt högre arbetskraftskostnader, medan Japan uppvisat en avtagande trend. Utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i Singapore, Nya Zeeland och Sydkorea har följts åt relativt väl över tid. Arbetskraftskostnaden i dessa länder befinner sig på en avsevärt lägre nivå än de svenska.

7. KONSUMENTPRISERNAS UTVECKLING

I kapitel sju görs en beskrivning av konsumentprisernas utveckling i olika länder. Kapitlet utgör en bakgrund till kapitel 8, där de reala arbetskraftskostnadernas utveckling beskrivs.

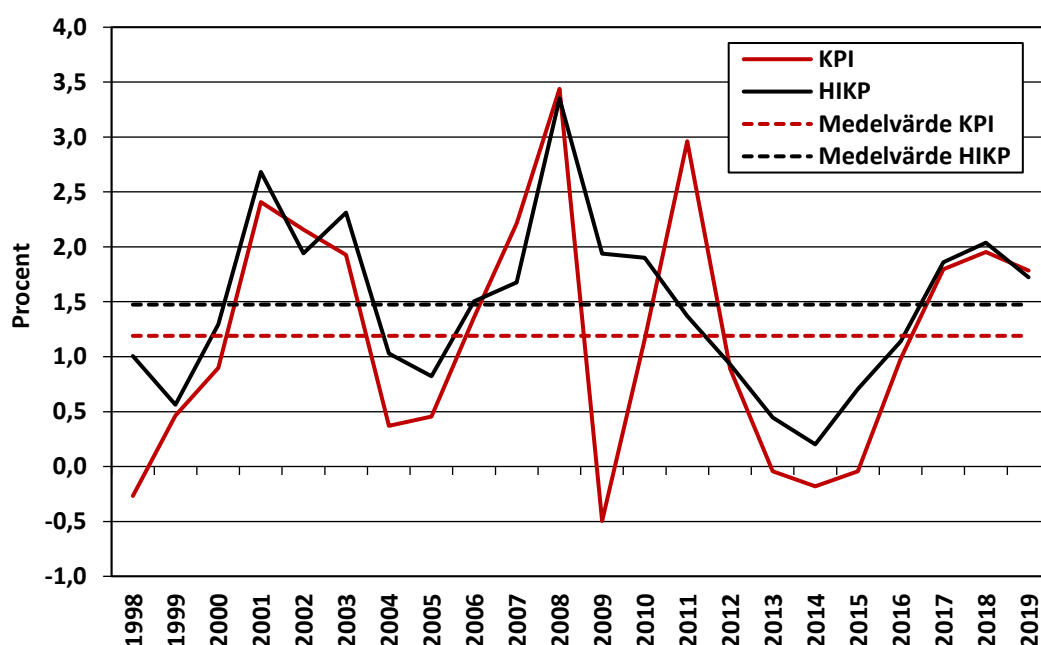
Konsumentprisutvecklingen mäts på olika sätt i olika länder. Det i Sverige vedertagna måttet på konsumentprisutvecklingen (KPI) skiljer sig något från det inom EU mest använda måttet, HIKP (harmoniserat konsumentprisindex). I det inledande avsnittet, som behandlar konsumentprisutvecklingen i Sverige, presenteras därför en jämförelse mellan den svenska utvecklingen mätt med KPI och HIKP. I de efterföljande avsnitten används prisutvecklingen enligt KPI för Sverige i de jämförelser som görs mellan länder.

I texten används uttrycket inflation eller prisutveckling liktydigt med konsumentprisutvecklingen. Data i de grafer som visas bygger på uppgifter om den genomsnittliga konsumentprisutvecklingen respektive år.

Sverige

Konsumentpriserna (KPI) i Sverige har ökat med 1,2 procent per år i genomsnitt under perioden 1998-2019 (diagram 7.1). Över tid har KPI varierat kraftigt. Vid tre tillfällen, 1998, 2009 och 2013-2015 har prisutvecklingen varit negativ. Högst var inflationen 2001, 2008 och 2011. Toppen 2001 sammanfaller med IT-bubblan och toppen 2008 sammanfaller med högkonjunkturen före finanskrisen.

Diagram 7.1 Prisutveckling Sverige, jämförelse KPI och HIKP 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Om konsumentprisutvecklingen istället mäts med harmoniserat konsumentprisindex, HIKP, var ökningen i genomsnitt 1,5 procent eller tre tiondelar högre per år under perioden 1998-2019. De största avvikelserna mellan måtten återfinns 1998, 2009 och 2011. I samtliga tre fall är orsaken att Riksbankens ränteändringar slagit igenom på KPI. HIKP har en tendens att inte svänga lika mycket som KPI. En betydelsefull

skillnad mellan KPI och HIKP är att HIKP inte beaktar egnahemsägarnas räntekostnader, vilket gör att Riksbankens ränteförändringar inte får samma direkta genomslag i HIKP som i KPI. Ytterligare ett inflationsmått är KPIF (KPI med fast ränta), som sedan hösten 2017 är målvariabel i Riksbankens penningpolitik. Eftersom räntan ibland går upp och ibland går ner kommer utvecklingen av KPI och KPIF på längre sikt att vara i stort sett densamma.

Norden

Tabell 7.1 visar att Sverige är det land i Norden som haft klart lägst prisökningar sett över hela perioden 1998-2019. Skillnaden jämfört med Norge är 0,8 procentenheter medan skillnaden jämfört med Danmark och Finland är 0,4 procentenheter. Om HIKP används som mått också för Sverige blir inflationen 1,5 procent och skillnaden mot de andra länderna därmed mindre. Den senaste perioden, 2017-2019, ökade de svenska priserna med 1,8 procent, vilket var lägre än i Norge men snabbare än i Danmark och Finland.

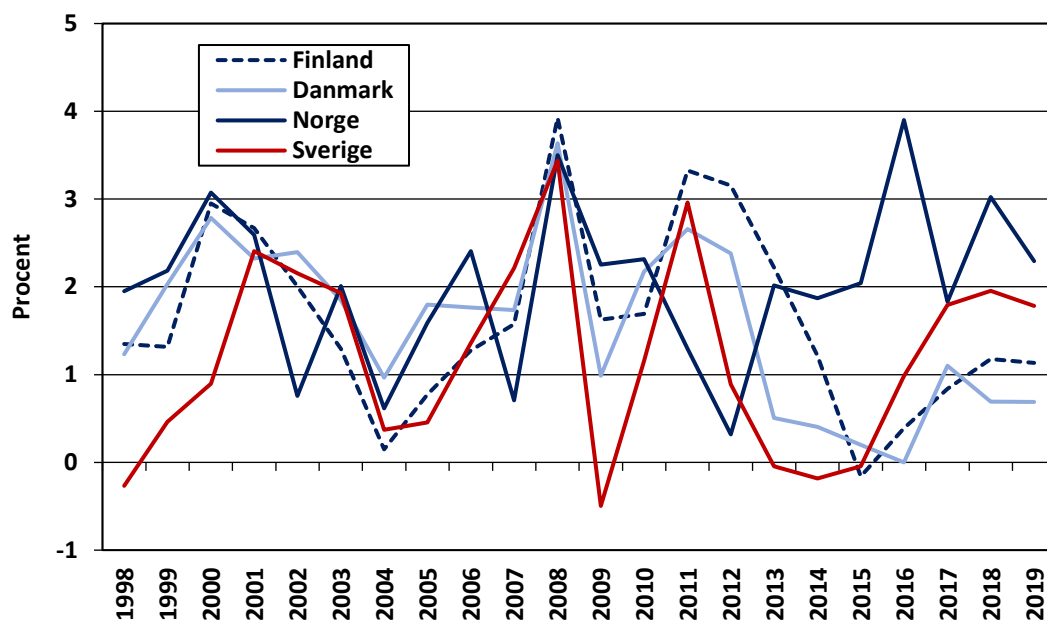
Tabell 7.1 Prisutveckling Norden

	1998- 2019	1998- 2007	2008- 2012	2013- 2016	2017- 2019
Danmark	1,6	1,9	2,4	0,3	0,8
Finland	1,6	1,5	2,7	0,9	1,0
Norge	2,0	1,8	1,9	2,5	2,4
Sverige	1,2	1,2	1,6	0,2	1,8

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Sett till utvecklingen under hela perioden 1998-2019 finns en del likheter mellan de nordiska länderna (diagram 7.2). De större avvikelserna 1998 och 2009 beror på skillnader i sättet att mäta prisutvecklingen. För alla fyra länderna föll prisutvecklingen efter toppen kring millennieskiftet fram till 2004. Därefter steg priserna för att nå en ny topp 2008. Efter att återigen ha toppat vid 2011 i alla länder utom Norge, dalade inflationen fram till 2015 varefter utvecklingen återigen vände för både Sverige och Finland. I Danmark vände utvecklingen först ett år senare. 2019 uppnådde den svenska inflationen en årstakt på 1,8 procent. Efter en mycket hög notering på 3,9 procent 2016 har den norska inflationstakten dämpats något och var 1,8 procent 2019.

Diagram 7.2 Prisutveckling, Norden 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Om HIKP skulle användas som inflationsmått för Sverige år 2009 och 2010 vore skillnaderna inte lika stora mellan de nordiska länderna. 2019 var den svenska inflationen på liknande nivå enligt de båda måtten KPI och HIKP (1,7 procent beräknat med HIKP).

Västeuropa

Tabell 7.2 visar att Sverige är det land i Västeuropa som har haft lägst genomsnittlig prisökning under perioden 1998-2019. De flesta europeiska länder har uppvisat prisökningar strax under eller omkring två procent. Spanien har haft den högsta ökningstakten med 2,1 procent per år.

Den genomsnittliga prisutvecklingen för hela Västeuropa var som högst under åren omkring finanskrisen, 2008-2012, då den uppgick till 2,1 procent. Därefter sjönk inflationstakten i samtliga länder utom Norge under perioden 2013-2016. Den senaste perioden, 2017-2019, steg inflationen i samtliga länder utom Norge.

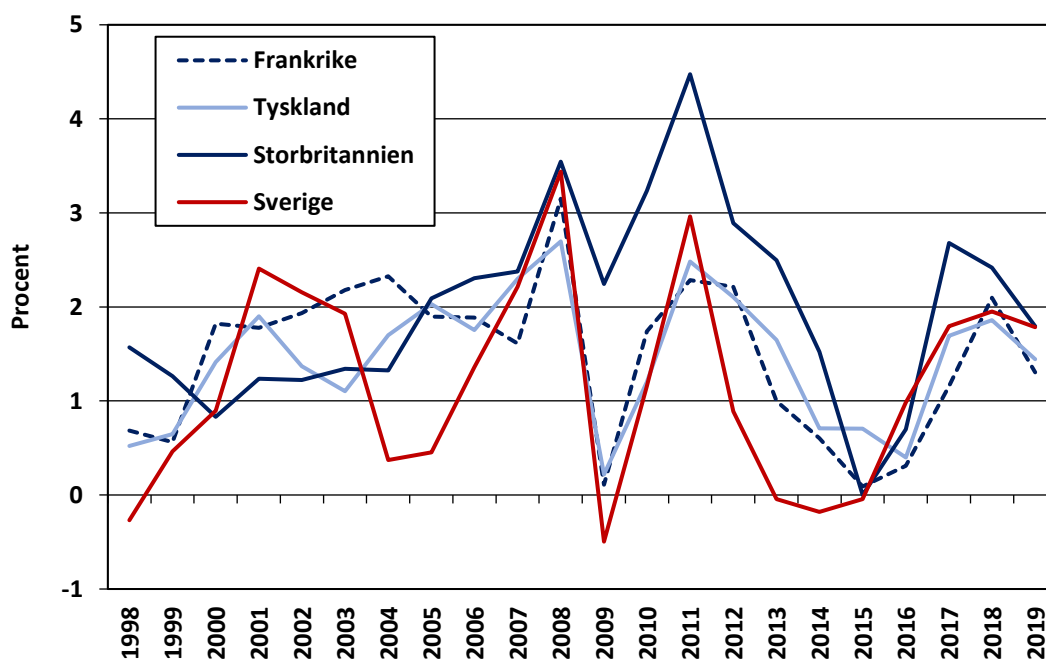
Tabell 7.2 Prisutveckling Västeuropa

	1998-2019	1998-2007	2008-2012	2013-2016	2017-2019
Spanien	2,1	3,0	2,3	0,1	1,5
Norge	2,0	1,8	1,9	2,5	2,4
Storbritannien	2,0	1,6	3,3	1,2	2,3
Portugal	1,9	2,9	1,9	0,4	1,0
Nederländerna	1,9	2,3	1,9	0,8	1,9
Belgien	1,9	1,9	2,5	1,0	1,9
Italien	1,8	2,3	2,4	0,4	1,1
Österrike	1,8	1,7	2,3	1,3	1,9
Irland	1,7	3,3	0,6	0,2	0,6
Västeuropa	1,7	1,8	2,1	0,9	1,6
Finland	1,6	1,5	2,7	0,9	1,0
Danmark	1,6	1,9	2,4	0,3	0,8
Frankrike	1,5	1,7	1,9	0,5	1,5
Tyskland	1,4	1,5	1,7	0,9	1,7
Sverige	1,2	1,2	1,6	0,2	1,8

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Diagram 7.3 visar prisutvecklingen i Frankrike, Tyskland och Storbritannien samt Sverige. Utvecklingen i de olika länderna har följts åt till viss del över tid. Storbritannien utmärker sig med att under perioden 2008-2014 ha haft en betydligt högre prisökningstakt än övriga länder. 2015 stod prisutvecklingen i stort sett stilla i alla länder, för att därefter totalt sett öka under 2016-2019 trots en viss nedgång 2019.

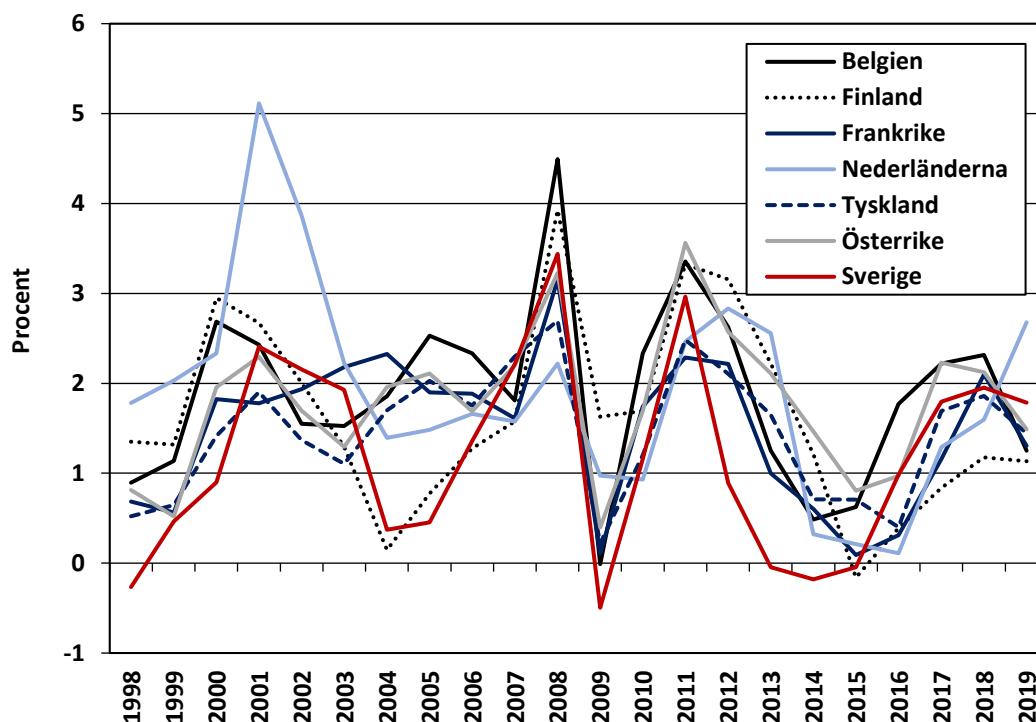
Diagram 7.3 Prisutveckling, Frankrike, Tyskland, Storbritannien 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

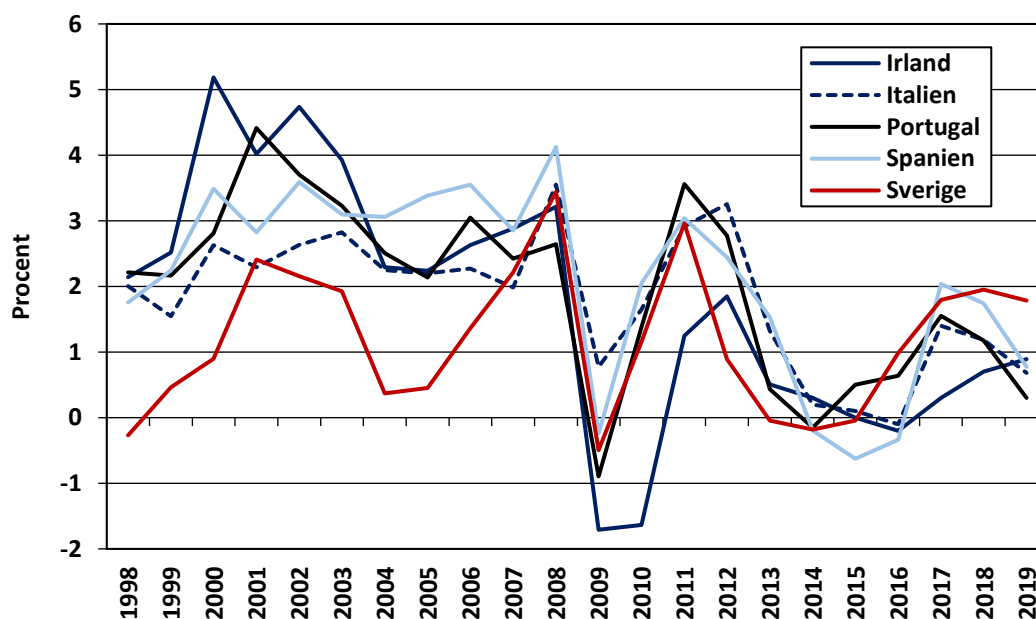
Diagram 7.4a och 7.4b visar den årsvisa prisökningstakten i de västeuropeiska euroländerna och Sverige. Även om priserna utvecklats enligt ett förhållandevis likartat mönster i de olika länderna är skillnaderna mellan länderna med lägst respektive högst inflation betydande sett över hela tidsperioden. Exempelvis har priserna sammanlagt ökat med 57,6 procent i Spanien och 37,2 procent i Tyskland. Det är en avsevärd skillnad mellan två länder som är med i samma valutaunion.

Diagram 7.4a Prisutveckling, Euroländer 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Diagram 7.4b Prisutveckling, Euroländer 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Östeuropa

Prisökningstakten har genomgående varit högre i de östeuropeiska länderna jämfört med länderna i Västeuropa (tabell 7.3). Jämfört med Västeuropa är både skillnaden mellan länderna och olika år större.

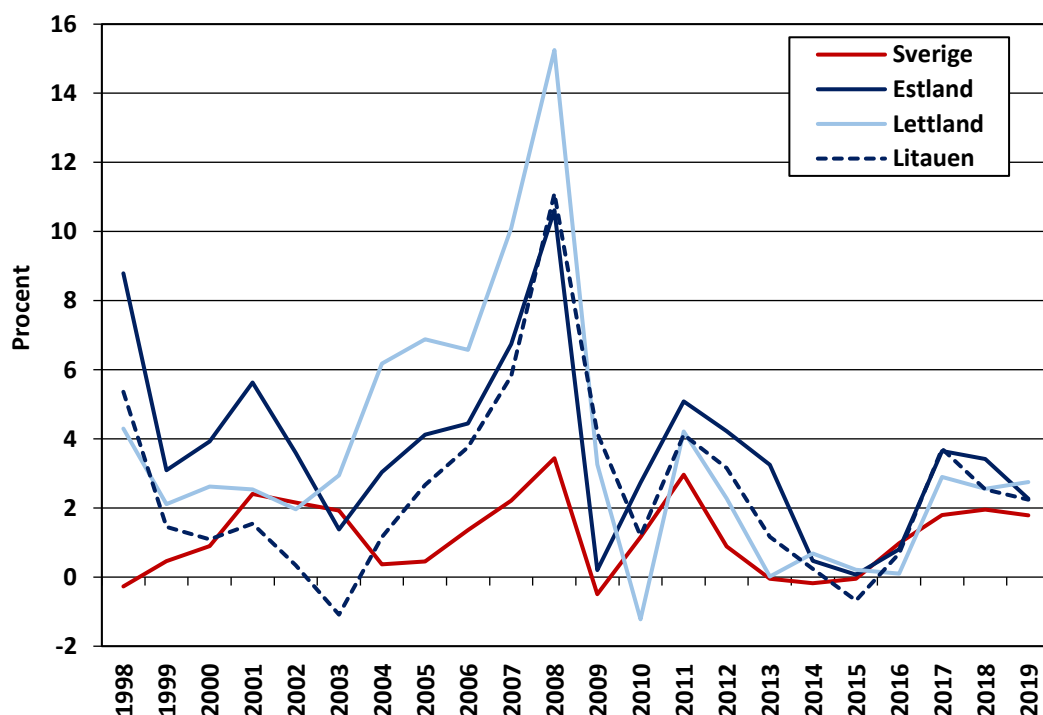
Tabell 7.3 Prisutveckling Östeuropa

Genomsnittlig prisökning 1998-2019	
Ungern	5,0
Bulgarien	4,5
Slovakien	3,8
Estland	3,7
Lettland	3,5
Slovenien	3,5
Polen	3,1
Litauen	2,5
Tjeckien	2,4
Sverige	1,2

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

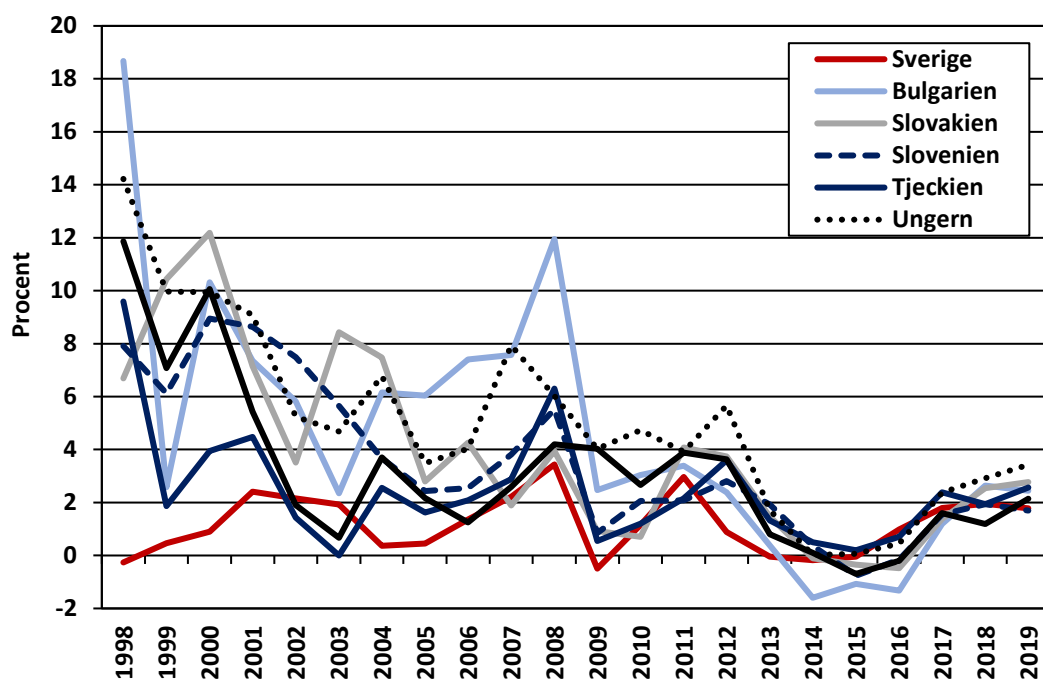
Många östeuropeiska länder hade en mycket hög inflationstakt i början av perioden och under finanskrisen (diagram 7.5a och 7.5b). Exempelvis var inflationstakten i de baltiska länderna över tio procent 2008. Efter finanskrisen sjönk prisökningstakten och var för flertalet länder under perioden 2014-2016 mellan noll och en procent, och i vissa fall negativ. 2017 steg inflationstakten i hela Östeuropa för att i flertalet länder plana ut under 2018 och 2019.

Diagram 7.5a Prisutveckling, Baltikum 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Diagram 7.5b Prisutveckling, övriga Östeuropa 1998-2019

Källa: Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Länder utanför Europa

Bland länderna utanför Europa utmärker sig Japan med låg prisutveckling under hela perioden 1998-2019 (tabell 7.4), med i genomsnitt 0,1 procent per år. I USA, Nya Zeeland, Kanada, Taiwan och Singapore har inflationstakten varit i nivå med länderna i Västeuropa, medan Sydkorea och Australien har haft något högre ökningstakt. Den genomsnittliga prisökningstakten i Mexiko och Brasilien har varit högre än i både Väst- och Östeuropa.

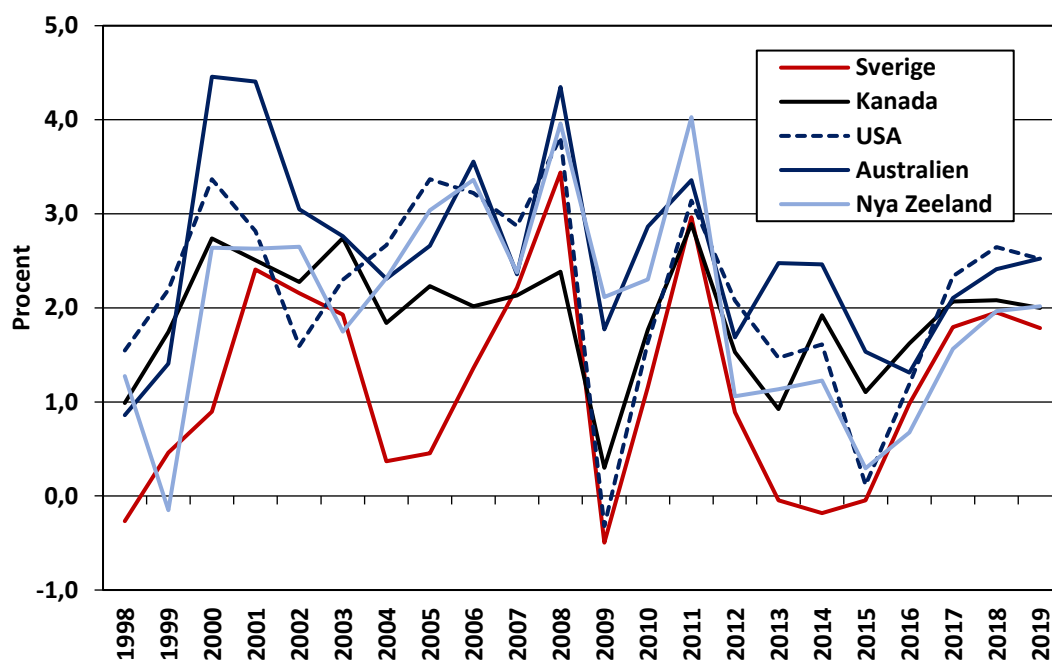
Tabell 7.4 Prisutveckling utanför Europa

	Genomsnittlig prisökning 1998-2019
Brasilien	6,3
Mexiko	5,3
Sydkorea	2,7
Australien	2,6
USA	2,2
Nya Zeeland	2,0
Kanada	1,9
Singapore	1,6
Sverige	1,2
Taiwan	1,0
Japan	0,1

Källa: IMF, Konjunkturinstitutet KPI

I USA, Kanada, Australien och Nya Zeeland har prisökningstakten i viss mån varierat över perioden 1998-2019 (diagram 7.6a). Tydliga toppar återfinns exempelvis 2008 och 2011. Högst genomsnittlig ökningstakt uppvisade Australien, med 2,6 procent per år.

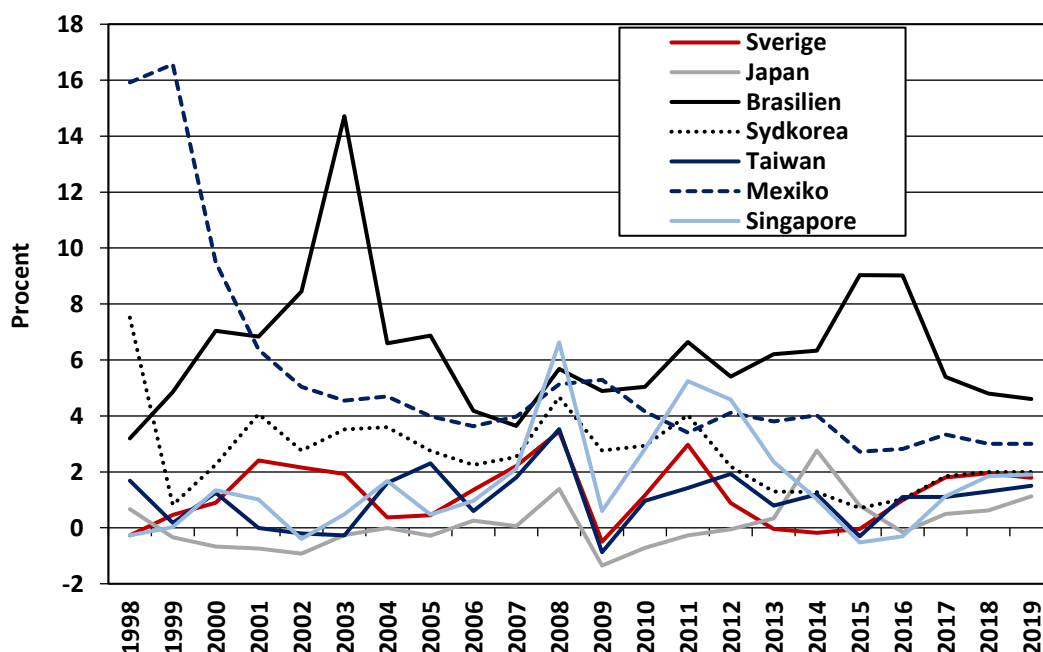
Diagram 7.6a Prisutveckling, Kanada, USA, Australien, Nya Zeeland 1998-2019

Källa: IMF, Konjunkturinstitutet KPI

Inflationen har varierat över tid i länderna i diagram 7.6b. I Mexiko var prisöknings-takten lägre på senare tid jämfört med de första åren av perioden 1998-2019. Japan hade en låg inflation sett över hela perioden fram till 2014 då den tillfälligt sköt i höjden som en konsekvens av att penningpolitiken lades om. 2016 återgick prisök-nings-takten till en likartad nivå som tidigare för att under 2017-2019 uppvisa en svagt positiv utveckling. Brasilien har under en stor del av perioden haft en avsevärt högre inflationstakt än övriga länder, med tydliga toppar 2003 och 2015-2016.

Diagram 7.6b Prisutveckling, övriga världen, 1998-2019

Källa: IMF, Konjunkturinstitutet KPI

Sammanfattning

Den genomsnittliga årliga förändringen av konsumentpriserna i de västeuropeiska länderna varierade mellan 1,2 och 2,1 procent under perioden 1998-2019. I genomsnitt var den svenska inflationen 1,2 procent (1,5 mätt med HIKP) under perioden 1998-2019 jämfört med 1,7 procent för Västeuropa.

Den genomsnittliga prisutvecklingen för hela Västeuropa har varierat över tid och var som högst under perioden 2008-2012 då den uppgick till 2,1 procent. Den senaste perioden 2017-2019 var inflationen 1,6 procent. Spanien är det västeuropeiska land som haft högst prisutveckling sett över hela perioden. Detta främst till följd av höga ökningstakter under de två första perioderna. Prisökningstakten i de östeuropeiska länderna har generellt sett varit högre än i Västeuropa under perioden 1998-2019. Inflationstakten i de östeuropeiska länderna var som högst i början av perioden och omkring finanskrisen, men därefter har utvecklingen dämpats.

USA, Nya Zeeland, Kanada och Singapore har uppvisat inflationstakter på liknande nivå som de västeuropeiska länderna. Däremot har de genomsnittliga prisökningarna i Mexiko och Brasilien varit betydligt högre, drygt fem respektive sex procent per år, sett över hela perioden. Japan har haft en prisutveckling på i genomsnitt 0,1 procent per år mellan 1998 och 2019.

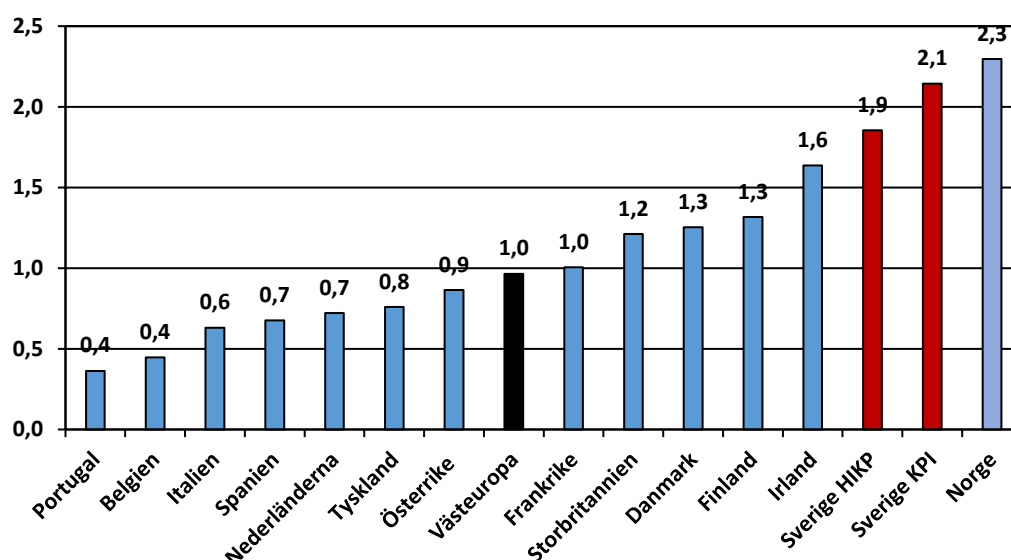
8. REALA ARBETSKRAFTSKOSTNADER

Kapitel åtta beskriver de reala arbetskraftskostnadernas utveckling. De reala arbetskraftskostnadernas förändring beror på utvecklingen av arbetskraftskostnaderna i nominella termer (kapitel tre) och konsumentprisernas utveckling (kapitel sju). Som mått på konsumentpriserna används HIKP för samtliga länder utom Sverige, där KPI används som mått på inflationen. För ökad jämförbarhet med andra länder presenteras dock även de reala arbetskraftskostnadernas utveckling beräknat med HIKP. Kapitel åtta följer ett liknande upplägg som kapitel tre. Utvecklingen i Sverige under perioden 1998-2019 jämförs med utvecklingen i andra länder och dessutom görs fördjupningar där utvecklingen under perioderna 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 respektive 2017-2019 jämförs.

Västeuropa

Som framgår av kapitel tre ökade arbetskraftskostnaderna inom tillverkningsindustrin i Sverige med i genomsnitt 3,3 procent per år under perioden 1998-2019. Konsumentpriserna ökade under samma period med 1,2 procent per år. Det medför att i reala termer ökade arbetskraftskostnaderna i Sverige avrundat med 2,1 procent per år under perioden 1998-2019 (1,9 procent med inflationen mätt med HIKP).

Diagram 8.1a Real ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2019

Källa: Labour Cost Index, Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

En real ökningstakt på 2,1 procent per år ger Sverige en hög placering i jämförelse med andra västeuropeiska länder. Även med HIKP som mått på konsumentprisutvecklingen behåller Sverige samma placering. Som framgår av diagram 8.1a uppvissade Norge snabbast utveckling av de reala arbetskraftskostnaderna med en ökningstakt på 2,3 procent per år. I genomsnitt steg de nominella arbetskraftskostnaderna i Västeuropa med 2,7 procent och priserna med 1,7 procent per år under perioden 1998-2019, vilket medför en real ökningstakt på 1,0 procent årligen. Att de reala arbetskraftskostnaderna i Sverige ökade betydligt snabbare än i Västeuropa beror dels på att de svenska prisökningarna var lägst i Västeuropa under perioden, och dels på att arbetskraftskostnadernas nominella ökningstakt var bland de högsta.

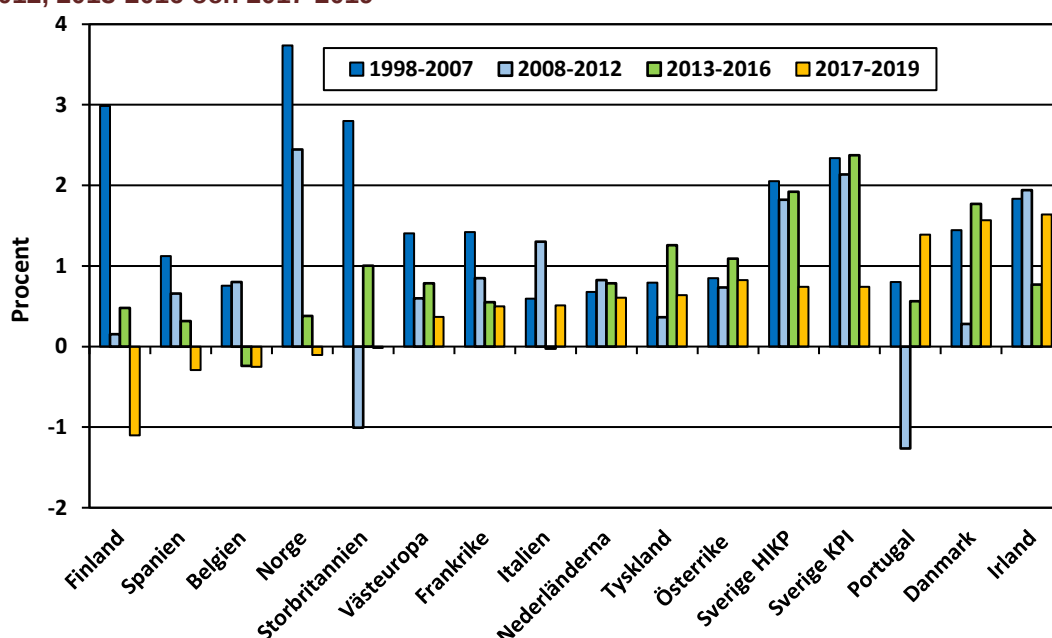
De reala arbetskraftskostnaderna har ökat i samtliga västeuropeiska länder under perioden, men skillnaderna i ökningstakt mellan länderna är betydande. Sett över hela

tidsperioden 1998-2019 är den totala ökningen av de reala arbetskraftskostnaderna i svensk industri drygt 57 procent. Det kan jämföras med Portugal och Belgien som uppvisade totala ökningar på endast 8,3 respektive 10,3 procent under perioden.

Perioden 2017-2019 placerade sig de reala arbetskraftskostnadernas ökningstakt i svensk industri högt bland de västeuropeiska länderna, med ett genomsnitt på 0,7 procent per år mätt med både KPI och HIKP som inflationsmått. Trots en betydligt snabbare utveckling av de nominella arbetskraftskostnaderna ökade de reala arbetskraftskostnaderna långsammare än föregående period. Detta eftersom inflationen var avsevärt högre 2017-2019.

I de flesta länder var de reala arbetskraftskostnadernas ökningstakt lägre under perioden 2017-2019 än 2013-2016. Undantag är Portugal, Irland och Italien där ökningstakten var högre. Medan variationen över tid varit stor i många länder utmärker sig Sverige med en relativt jämn utveckling under de tre första perioderna.

Diagram 8.2 Real ökning av arbetskraftskostnaden, Västeuropa 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019

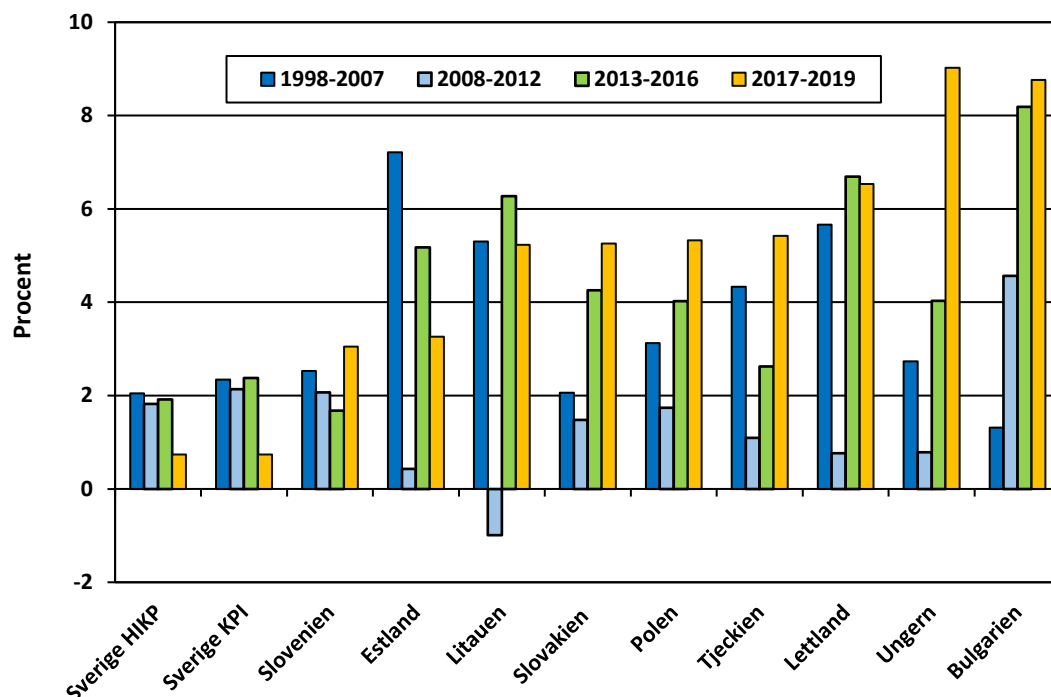

Källa: Labour Cost Index, Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Östeuropa

De reala arbetskraftskostnaderna har ökat i samtliga östeuropeiska länder under perioden 1998-2019 (diagram 8.3). Som framgår av kapitel 3 ökade de nominella arbetskraftskostnaderna i Östeuropa i betydligt snabbare takt än i Sverige. Det har, trots att även inflationstakterna varit högre, på det stora hela lett till högre reallöneökningar än i svensk industri. Ett undantag är Slovenien, som hade liknande ökningstakter som Sverige under de tre första perioderna. De reala arbetskraftskostnaderna i Östeuropa utvecklades generellt sett, med några undantag, avsevärt sämre under åren omkring finanskrisen än under perioderna både före och efter. I flertalet östeuropeiska länder har de reala arbetskraftskostnaderna ökat som snabbast under den senaste perioden 2017-2019. Detta främst tack vare höga nominella arbetskraftskostnadsökningar. Starkast utveckling under perioden 2017-2019 uppvisade Bulgarien med 8,8 procent per år. I både Lettland och Ungern ökade de reala arbetskraftskostnaderna med över 6 procent per år under samma period.

Diagram 8.3 Real ökning av arbetskraftskostnaden, Östeuropa, 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019

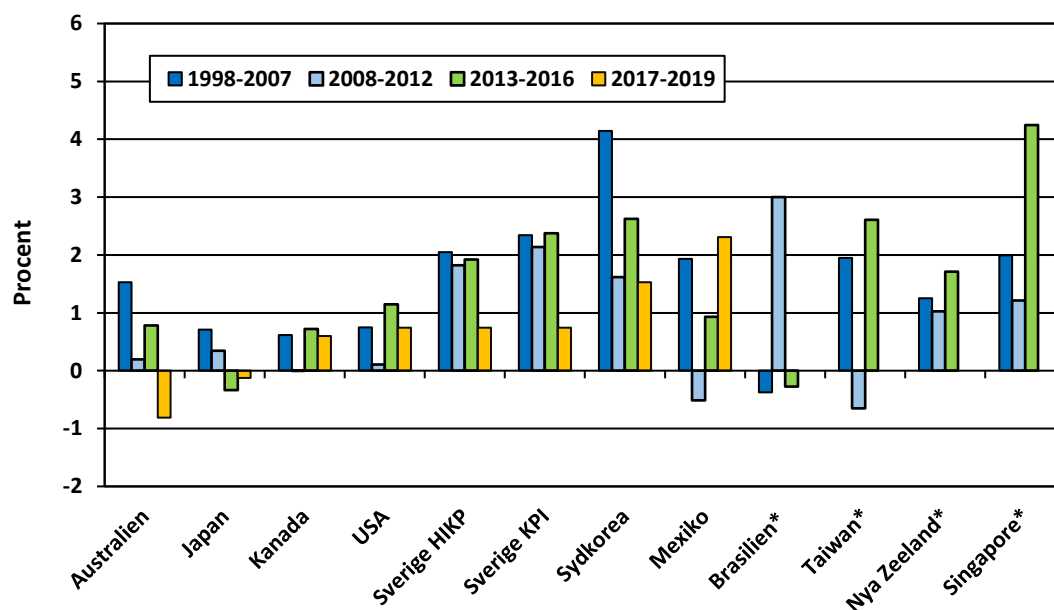

Källa: Labour Cost Index, Eurostat HIKP, Konjunkturinstitutet KPI

Länder utanför Europa

Precis som i många europeiska länder var ökningstakterna var i flertalet utomeuropeiska länder högre både perioden före och direkt efter än under finanskrisen (diagram 8.4). Vid jämförelse av ökningstakten i Sverige med de utomeuropeiska länderna placerar sig Sverige högt under de två första perioderna, med näst snabbast ökningstakt både 1997-2007 och 2008-2012. Perioden 2013-2016 uppvisade Sydkorea, Taiwan och Singapore snabbare ökningar av de reala arbetskraftskostnaderna än Sverige. Den senaste perioden, 2017-2019, placerar sig Sverige i mitten bland länderna för vilka underlag finns.

Diagram 8.4 Real ökning av arbetskraftskostnaden, länder utanför Europa, 1998-2007, 2008-2012, 2013-2016 och 2017-2019

Källa: Conference Board, Labour Cost Index, Konjunkturinstitutet KPI och IMF

*=1998-2016

Sammanfattning

Sveriges reala arbetskraftskostnader har ökat med i genomsnitt 2,1 procent per år under perioden 1998-2019. Bland de västeuropeiska länderna överträffas det endast av Norge. I Östeuropa var utvecklingen av de reala arbetskraftskostnaderna överlag avsevärt högre än i Sverige, både före och efter finanskrisen. Genomsnittet för de västeuropeiska länderna var 1,0 procent under perioden 1998-2019. Sverige uppvissade en jämn ökning av de reala arbetskraftskostnaderna under de tre första delperioderna (beräknat med KPI som inflationsmått). Den senaste perioden, 2017-2019, sjönk ökningstakten till följd av en högre inflationstakt.

9. KÄLLOR, DEFINITIONER OCH METODER

Arbetskraftskostnad

Nivåer och förändringar i arbetskraftskostnad skiljer sig åt beroende på vilken källa som används. För att beskriva *nivån* på arbetskraftskostnaden används i denna rapport Eurostats Labour Cost Survey (LCS) för länderna i Östeuropa och uppgifter från amerikanska Conference Board för övriga länder. I ruta R.1 redovisas även de västeuropeiska arbetskraftskostnadernas nivåer 2019 enligt LCS. För att beskriva *utveckling* av arbetskraftskostnaderna används uppgifter från Conference Board och Eurostats Labour Cost index (LCI).

Conference Board

Conference Board (CB) är en självständig forskningsinstitution med säte i New York med syfte att tillhandahålla ekonomisk data. Här redovisas arbetskraftskostnaden för samtliga anställda (arbetare och tjänstemän) inom tillverkningsindustrin i 36 länder, "International Comparisons of Hourly Compensation Costs in Manufacturing". I arbetskraftskostnad ingår lön, socialförsäkringskostnader samt arbetskraftsrelaterade skatter.

Lönen består av lön för arbetad tid samt direkta förmåner. I lön ingår tid- och prestationslön med tillägg för övertid, obekvämt arbetstid, skift, regelbunden bonus m.m. I direkta förmåner ingår lön för ej arbetad tid, oregelbundna bonusar och direkta bidrag.

Arbetskraftskostnader innehåller alla lagstadgade socialförsäkringar, privata eller kontraktbundna försäkringar eller bonusar samt skatter (minus subventioner) på lönen eller på anställningen.

I den här rapporten används Conference Board som underlag för arbetskraftskostnadernas nivåer. Då endast uppgifter till och med 2016 finns tillgängliga, har i rapporten ökningstalen från LCI använts för att uppskatta 2017, 2018 och 2019 års nivåer. För de länder som inte ingår i LCI har OECD Global Economic Outlook november 2019 använts.

LCI

LCI är ett europeiskt löne- och arbetskraftskostnadsindex som publiceras kvartalsvis av Eurostat. Index är satt till 2016=100. I denna rapport används arbetskraftskostnadsindexet som speglar utvecklingen av den totala arbetskraftskostnaden per timme. I LCI ingår både arbetare och tjänstemän inom tillverkningsindustrin. LCI redovisas bara som förändring från kvartal till kvartal eller från år till år.

LCS

Eurostats LCS är en undersökning som genomförs vart fjärde år. I LCS finns det uppgifter på den totala arbetskraftskostnaden per timme, uppdelat på olika branscher. Statistiken omfattar både arbetare och tjänstemän. Undersökningen innehåller uppgifter för alla EU-länder samt Norge.

I denna rapport har LCS använts för att beräkna nivåerna på arbetskraftskostnaden för de östeuropeiska länderna, då denna information inte går att hämta hos CB. I ruta R.1 redovisas även nivåerna enligt LCS i de västeuropeiska länderna. Uppgifter från LCI har använts till att räkna fram nivåerna på arbetskraftskostnaden för perioden

1998-2019, utifrån nivån i LCS 2016. Nivån innefattar arbetskraftskostnaden per timme inom tillverkningsindustrin exklusive lärlingslöner⁹.

Priser

För att beräkna utvecklingen av de reala arbetskraftskostnaderna deflateras utvecklingen av de nominella arbetskraftskostnaderna med konsumprisutvecklingen. Konsumentprisutvecklingen mäts på olika sätt i olika länder. För de europeiska länderna, utom Sverige, används i denna rapport det av Eurostat beräknade harmoniserat konsumentprisindex (HIKP). För Sverige används i huvudsak det av SCB beräknade Konsumentprisindex (KPI).

I kapitlet om konsumentprisutvecklingen görs också en jämförelse av konsumentprisutvecklingen beräknat enligt KPI respektive HIKP för svensk del. För övriga länder används uppgifter om Consumer Price Index (CPI) från International Monetary Fund (IMF)

Växelkurs

Växelkursen mäts genom ett årsgenomsnitt av valutakursen för respektive lands valuta mot den svenska kronan och finns att tillgå i Riksbankens valutakursdatabas.

Vikter

För att beräkna genomsnitt av arbetskraftskostnadernas nivå och utveckling för grupper av länder måste uppgifterna för de olika länderna vägas samman. För att göra det används i denna rapport vikter som Konjunkturinstitutet har tagit fram när de skapar kronindex (KIX). Från 2016 har Riksbanken ansvaret för att beräkna vikterna. KIX-vikterna för respektive land beaktar landets betydelse som importör av svenska bearbetade varor och landets betydelse som konkurrent på Sveriges exportmarknader för bearbetade varor samt landets betydelse på den totala råvarumarknaden. I rapporten används vikterna för 2019.

⁹ För Polen inkluderar lönenivån lärlingslöner då data exklusive lärlingslöner inte finns tillgänglig.

www.fackeninomindustrin.se